

«Гінцівська палеолітична стоянка»

- 1 – Облікова картка
- 2 – Історична довідка
- 3 – Акт технічного стану
- 4 – Акт стану збереження

Арк. 61

Полтава-2020

Облікова картка

I. Основні відомості

Найменування об'єкта: Гінцівська палеолітична стоянка

Дата утворення об'єкта: верхній палеоліт (бл. 14 500 років до н.е.)

Місцезнаходження:

КОАТУУ 5322881800. Зона 05. Квартал 008.

КОАТУУ 5322881802 Зона 02. Квартал 001.

область Полтавська

район Лубенський

населений пункт (тип та назва): село Гінці

район населеного пункту (за наявності): сучасна західна частина села Гінці, проектна східна частина с. Духове

адреса (тип та назва вулиці, номер будинку): частково в західній частині села Гінці, на межі з с. Духове (у проектних межах цього населеного пункту), за 0,20-0,50 км на південь від центральної вулиці села Гінці Духівської сільської ради Лубенського району Полтавської області.

GPS координати:

Географічні координати меж пам'ятки:

Назва\точки	Координати країв поселення, градуси, мінути, секунди (датум WGS 84)	
	N	O
Крайня північна точка	50° 09' 8.0927" N	32° 45' 12.7427" E
Крайня південна точка	50° 08' 57.2560" N	32° 45' 15.3087" E
Крайня західна точка	50° 09' 6.0368" N	32° 45' 4.3027" E
Крайня східна точка	50° 08' 58.7592" N	32° 45' 21.0388" E

Орієнтовна територія об'єкта: площа, опис меж: земельна ділянка що пропонується до включення у склад пам'ятки та земель історико-культурного призначення (в майбутньому) окреслена за кількома принципами і обумовлена такими чинниками:

— матеріалами та результатами, здобутими упродовж більш ніж сторічного дослідження цього об'єкту: за результатами розкопок, зачисток та шурфувань були встановлені місця наявності культурних знахідок на більшій частині з окресленої території;

— ці землі перебувають у складі державної чи комунальної власності, й повністю знаходяться за межами зареєстрованих ділянок приватної власності;

— більша частина з цієї території — лісовий масив схилу корінного берега.

Таким чином площа стоянки визначена виходячи з виявлення знахідок археологічного характеру у численних шурфах та кількох розкопах, а також поодиноких знахідках у відслоненнях ярів, а також сюди не ввійшли землі, що є у приватній власності громадян.

Межі пам'ятки

Площа земель під археологічною пам'яткою — бл. 5,9 га (максимальні розміри пам'ятки 210х340 м).

* додаються графічні матеріали

Тип об'єкта (рекомендований)

- ☐ споруда
- ☐ комплекс
- ☒ визначне місце

Вид об'єкта (рекомендований)

- ☒ археологічний
- ☐ історичний
- ☐ монументальне мистецтво
- ☐ архітектура
- ☐ містобудування
- ☐ садово-паркове мистецтво
- ☐ ландшафт
- ☐ наука і техніка

Категорія (рекомендована)

- ☒ пам'ятка національного значення
- ☐ пам'ятка місцевого значення

Форма власності

- ☐ приватна
- ☐ комунальна
- ☒ державна
- ☐ не відомо

Власник: пам'ятка розташована на землях державної (за межами населених пунктів) та комунальної (у межах с. Гінці) власності. За проектом Генерального плану с. Духове значна частина території пам'ятки планується до включення в межі населеного пункту с. Духове.

Духівська сільська рада: Код ЄДРПОУ 25154951. Україна, 37520, Полтавська обл., Лубенський р-н, село Духове, ВУЛИЦЯ ЦЕНТРАЛЬНА , будинок 24

Уповноважена(ний) власником особа (орган): Відділ культури і туризму Лубенської районної державної адміністрації.

37503, Полтавська область, м. Лубни, площа академіка Бекетова, 19, код 8 (05361), факс 71-099, e-mail: kult_lub_rayon@adm-pl.gov.ua

Користувач: відповідно до публічної кадастрової карти України інший користувач відсутній (зареєстрованих земельних ділянок немає).

(зазначаються повна назва юридичної особи та ідентифікаційний код або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, серія і номер паспорта, дата його видачі й ким виданий, дані про реєстрацію за місцем постійного мешкання).

II. Характеристика об'єкта**Опис території, на якій знаходиться об'єкт**

- ☐ історичний центр
- ☐ міський ландшафт
- ☒ сільський ландшафт
- ☐ індустріальний ландшафт
- ☒ паркова (зелена) зона
- ☐ сільськогосподарські землі
- ☐ заповідні території
- ☒ ліс
- ☐ дно водних об'єктів
- ☐ інше _____

Роль об'єкта в навколишньому середовищі

- ☐ об'єкт домінує / є домінантою
☐ частина регулярної забудови
☐ видимий при безпосередньому наближенні
☐ вгадується (простежуються окремі елементи)
☐ об'єкт відмічений на місцевості (трасування тощо)
☒ сліди об'єкта на поверхні відсутні
☒ інше: територія місця розкопок на сьогодні виражена зведеною над ним тимчасовою спорудою.

Просторові характеристики об'єкта

Стоянка розташована на у підніжжі та на схилі плато, перерізаному кількома розгалуженнями стародавнього яру, корінної тераси р. Удай — правої притоки р. Сула, з абсолютною висотою 112-113 м та над рівнем заплави — 12,5-13,6 м, на відстані в 1,3 км від сучасного річища.

Пам'ятка лежить трохи вище від підшови підвищення корінного берега, що в XIX ст. мало назву Княжа гора. Основні виявлені нашарування знаходяться у підніжжі, у меншій мірі — в середній частині схилу.

Культурна цінність об'єкта

☒ археологічна	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☒ унікальний
☐ історична	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ монументальне мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ архітектура	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ містобудування	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ садово-паркове мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ культурний ландшафт	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ наука і техніка	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний

Оцінка автентичності та цінності об'єкта з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду:

Гінцівська стоянка була відкрита одною з перших серед палеолітичних пам'яток Східної Європи та України зокрема.

Ще 1823 р. на території маєтку С.Г. Кир'якова (+1849) були виявлені випадкові знахідки 15 великих кісток мамонта, які пізніше визначені харківським професором І.О. Каленниченком як “останки стародавнього слона”. Ці кістки були передані до музею Полтавської чоловічої гімназії, де зберігалися до 1860-х рр. 1871 р., під час копання господарської ями на території маєтку, знову були виявлені великі кістки викопних тварин, визначені Г.С. Кир'яковим як рештки мамонта. Передані до Лубенської чоловічої гімназії, ці знахідки зацікавили археолога і педагога Ф.І. Камінського (1845-1891), який 1873 р. провів невеликі розкопочні роботи та підтвердив відкриття палеолітичної пам'ятки.

Геологічні умови залягання культурних матеріалів дослідив К.М. Феофілактів. З того часу і до 1883 р. Г.С. Кир'яков регулярно проводив збори крем'яних знарядь та кісток тварин на території стоянки, що пізніше надійшли до збірки Лубенського музею К.М. Скаржинської. Всі ці роботи були пов'язані з першим виявленим житлово-господарським комплексом стоянки.

У 1891 р., були проведені обстеження невеликої ділянки культурного шару К.М. Скаржинською й В.І. Вернадським. Останнім були описані також геологічні умови залягання матеріалів. У 1904-1906 рр. одна із ділянок стоянки була розкрита аматорською експедицією Р.І. Гельвіга, доцента Київського університету ім. Св. Володимира. Документація цих розкопок відсутня.

Пізніше перший житлово-господарський комплекс стоянки на високому науковому рівні досліджувався у 1914-1916, 1918 рр. В.М. Щербаківським, за участю В.О. Городцова, Є.А. Чикаленка та ряду інших відомих учених. Науковий нагляд за роботами здійснював визначний антрополог та археолог, уродженець Полтавщини Ф.К. Вовк.

У 1935 р. масштабні роботи у Гінцях провів І.Ф. Левицький, залучивши до них О.Я. Брюсова, М.Є. Фосс, а в 1977-1980, 1985 рр. їх продовжив московський палеолітознавець В.Я. Сергін.

З 1993 року й по сьогодні у Гінцях розпочалися і тривають міжнародні масштабні археологічні розкопки Гінцівської експедиції ІА НАНУ під фаховим керівництвом археолога – палеолітознавця к.і.н. Л.А. Яковлевої, за постійної участі проф. Ф. Джінджана. Дослідження проводяться у руслі виконання міжнародного проекту НАН України та Центру Національних наукових досліджень Франції, а також — міжнародних українсько-французьких програм, й із залученням Громадського товариства «Гінцівська спадщина» та благодійного міжнародного фонду «Archéologies d'Eurasie». У дослідженнях приймали участь палеозологи А.М. Муань, Е. Мащенко, Е. Дескло, геологи Ж. Матвіїшина, С. Конік, археологи В. Дюжарден. С. Тімюла та ін.

Розкопки Гінцівської експедиції ІА НАН України дозволили вперше запропонувати глобальну реконструкцію складної планіграфічної структури палеолітичної стоянки мисливців і збирачів та її функціонування у навколишньому середовищі.

Особливо широко відомі яскраві знахідки В.М. Щербаківського з Гінцівської стоянки. Це молот із рогу північного оленя; так званий “жезл начальника” чи жіноча шпилька з

кістки, а також уламок ікла молодого мамонта, прикрашений нарізками зі своєрідною графічною фіксацією певного проміжку часу, в якому дослідники вбачають місячно-календарне зображення на зразок запису одного з перших календарів. Перші два предмети експонуються у Полтавському краєзнавчому музеї, останній — втрачений, можливо, вилучений з музею на початку 1930-х рр. під приводом відбирання речей на продаж горезвісним ВТО “Антикваріат” сталінського СРСР.

Найближчі аналогії, за характером планіграфії, місцем розташування, крем'яною індустрією Гінцівська стоянка має серед середньодніпровських стійбищ мисливців межирічсько-добранічівської археологічної культури доби пізнього палеоліту, як і еталонних для цієї культури стоянок у Межирічі та Добранічівці. Можливо, всі вони залишені однією групою пізньопалеолітичних мисливців.

Стислий опис характерних властивостей об'єкта, що становлять його історико-культурну цінність

За результатами зроблених зондажів та шурфів на Гінцівській стоянці рештки присутності людей та остеологічного матеріалу тварин знаходяться на площі бл. 4,0 га. Це, зокрема, місця розкопок від початку часу дослідження стоянки до сучасності. Наявність культурних чи/та остеологічних решток викопних тварин зафіксовані також у ряді шурфів та розрізів (шурфи А-D, розрізи 2001, 2007 рр.).

На приблизно 1/3 площі, зокрема в південній частині території пам'ятки, на місці розрізу 2005 р., культурно-матеріальні рештки наразі ще не виявлені, але дана локація є дуже перспективною для їх виявлення, а також є достатньо цікавою для здійснення комплексних геологічних досліджень.

Під час існування поселення, яри на різних ділянках мали різницю висоти до 1,5 м та були у фазі доволі швидкого нашарування, про що свідчать перепади двох культурних шарів. На місці різниця залягання двох культурних шарів коливалась від 15 см до 25 см. Тоді як на нижніх ділянках улоговини та ярів від 75 см до 125 см. Лесоподібні суглинки декілька метрів завтовшки, продовжували процес перекриття схилів до кінця льодовикового періоду. Активізація утворення системи ярів відновилося в період переходу від плейстоцену до голоцену, поступово утворюючи сучасний геологічний профіль.

За даними розкопок 1995-2006 рр. східних та північно східних ділянок з'ясовано, що місце розташування Гінцівської стоянки було пов'язано із зосередженням великої кількості остеологічних решток мамонтів у ярах, що оточували мис. Таке потужне скупчення кісток пояснюється загибеллю великого стада мамонтів внаслідок природних катаклізм. Особливо цінним будівельним матеріалом були великі кістки каркасу мамонтів.

Розкопки у східному яру були визначальними для з'ясування характеру його використання людьми. Саме тут обробляли туші мамонтів та сортували остеологічний матеріал. Після цього в яру залишились тільки ребра, суглоби, хребці, окремі бивні, а основні частини каркасу мамонтів були перенесені на стоянковий мис для будівництва жител та інших споруд.

Завдяки масштабним розкопкам Гінцівська стоянка вперше найбільш повно розкриває картину існування мисливського поселення в навколишньому середовищі та особливу роль мамонтів у житті людей.

Визначено, що Гінцівська стоянка є мисливським резидентним поселенням багаторазового й різносезонного перебування, з термінами відсутності людей на ньому, пов'язаними з активним сезонним опануванням мисливської території, полюваннями та експедиціями для поповнення запасів сировини та обміну, необхідних для життєзабезпечення людей.

Головним науковим надбанням багаторічних розкопок є відкриття та дослідження решток споруд, збудованих із кісток та бивнів мамонта. Великі наземні та заглиблені у землю споруди були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки. Великі остеологічні споруди мають округлу або овальну форму фундаменту, зберігаючи індивідуальні конструктивні відмінності використання різних типів кісток мамонта.

Без сумніву, ці складні споруди є першими безперечними свідченнями найдавнішої оригінальної житлово господарчої архітектури в історії людства.

Сучасні розкопки у Гінцях, що тривають більше ніж чверть століття, привертають значний інтерес міжнародної наукової спільноти та пересічних громадян. Завдяки сучасним розкопкам на цьому місці вперше є можливість повністю зберегти в непорушеному стані *in situ* велику центральну частину палеолітичної стоянки із житлами та іншими спорудами із кісток мамонта, зробити їх повну реконструкцію та створити унікальний музей цієї видатної археологічної пам'ятки України світового значення.

Матеріали та колекції з розкопок Гінцівської стоянки зберігаються у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського (частково із збірок К.М. Скаржинської до 1901 р., із розкопок В.М. Щербаківського 1914-1916рр., із розкопок Л.А. Яковлевої 2004-2005 рр.), у Інституті археології НАН України (із розкопок В.Я. Сергіна 1985 р., із розкопок Л.А. Яковлевої 1996-2000 рр., із розкопок Л.А. Яковлевої 2000-2020 рр., що зберігаються *in situ* в культурному шарі з подальшою музеєфікацією та консервацією), у Національному музеї історії України, у Харківському історичному музеї, у Державному історичному музеї Росії (із розкопок І.Ф. Левицького 1935 р.), у Інституті археології Російської академії наук, Інституті зоології НАН України (із досліджень В.Я. Сергіна 1977-1980, 1985 рр.), у Лубенському краєзнавчому музеї (із розкопок Ф.І. Камінського 1873 р.).

Додатково:

1) пам'ятка археології національного значення відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 р., охоронний номер 160023-Н.

2) за рішенням виконкому Полтавської обласної ради депутатів трудящих від 8 липня 1975 р. № 301 навколо пам'ятки встановлена охоронна зона смугою 50 м.

Для затвердження пропонується нова охоронна зона для пам'ятки національного значення, що забезпечить як ділянку ймовірного виявлення у майбутньому нових ділянок культурних нашарувань, так і вільний доступ до території пам'ятки та ділянки досліджень (схема додається).

Перелік складових (для комплексу, ансамблю):

Функціональне використання

Історичні (первісні) функції	Сучасна функція	Відповідність сучасної функції вимогам охорони
☐ державно-адміністративні установи ☐ науково-освітні установи ☐ культурні установи ☐ медичні установи ☐ фінансово-економічні установи ☒ житлові ☒ промислові та виробничі ☐ інженерно-транспортні ☐ фортифікаційні та військово-інженерні ☐ культові ☐ монументи ☐ поховання та некрополі ☐ інше _____		☒ сприяє збереженню ☐ завдає незначної шкоди ☐ завдає значної шкоди ☐ потребує беззастережної зміни користувача

Перелік негативних чинників (загроз), що позначаються на об'єкті:

Територія археологічної пам'ятки пошкоджена кількома ярами правого берега р. Удаю, що розрізають її з півночі на південь, і місцями, можливо, оголюють культурні нашарування кам'яної доби, а також у східній частині помітні рештки старого кар'єру, до пам'ятки впритул підходять городи місцевих мешканців.

Загалом стан збереження пам'ятки добрий, адже характер залягання культурних нашарувань характеризується наявністю певної поверхневої ґрунтової «подушки» у вигляді післяльодовикових відкладень, що значною мірою запобігають їх руйнуванню антропогенними та природними чинниками. Особливо це стосується території ближче до південної межі пам'ятки, де потужність таких поверхневих консервуючих пластів досягає багатьох метрів.

Розкопки Р.І. Гельвіга, І.Ф. Левицького, В.Я. Сергіна призвели до невпізнанної зміни мікрорельєфу пам'ятки. Майже вся її поверхня містить рештки відвалів досліджень різних років. Ці зміни доповнені розмивами яру, сповзанням схилів внаслідок ерозійних процесів, підсилених функціонуванням у 1950-1960-х рр. тут кар'єру та вибиранням лесоподібних суглинків місцевим населенням.

У північній частині пам'ятки знаходиться тимчасова надбудова (металевий ангар) над розкопом Л.А. Яковлевої, де законсервовано великі наземні та заглиблені у землю об'єкти, що були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки. Це, а також ряд інших чинників, дозволяють консервувати та музеєфікувати відкриті розкопками площі.

Рекомендований режим використання об'єкта культурної спадщини:

Зважаючи на залісненість більшої частини території пам'ятки, а також залягання культурних відкладень значно нижче сучасної поверхні, використання цієї території для лісового господарства у подальшому не викликає заперечень.

Натомість північну частину пам'ятки, що містить найближчі до сучасної поверхні нашарування, доцільно використовувати лише для городніх сільськогосподарських занять, без значних земляних робіт.

Джерела та література:

Архівні матеріали:

1. Каталог Археологічного відділу Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства. — Машинопис, рукопис, 1891-1892 / Укл. Зарецький І.А., Щербаківський В.М. // Фонди ПКМ. — Т.1. — Арк.4 зв.-5, 7-16.
2. Гавриленко І.М., Супруненко О.Б. Паспорт: Гінцівська пізньопалеолітична стоянка. 20 грудня 2001 р. // Робочий архів ЦОДПА. — 8 арк.
3. Сергин В. Я. Исследование Гонцовского палеолитического поселения Брянским отрядом в 1979 г. 12 с. 30 мал. // НА ІА НАН України. — Ф. е. — Спр. 1979/71.
4. Сергин В.Я. "Раскопки в Гонцах в 1980г.", 4с., 5табл. // НА ІА НАН України. — Ф. е. — Спр. 1980/96
5. Сергин В.Я., "Раскопки Гонцовского палеолитического поселения в 1977г.", 27 стр., полевая документация. // НА ІА НАН України. — Ф. е. — Спр. 1977/39
6. Сергин В.Я., „Отчет о раскопках Гонцовского палеолитического поселения в 1985 г.", 9 с., 27 рис. // НА ІА НАН України. — Ф. е. — Спр. 1985/111.
7. Яковлева Л.А., "Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці за 1996-1997рр. // НА ІА НАН України. — Ф. е. — Спр. 1997/95.
8. Яковлева Л.А., "Звіт про дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці 1993-1994рр." // НА ІА НАН України. — Ф. е. — Спр. 1994/9.
9. Яковлева В.А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці за 1996-1997 р.р. / Машинопис; ілюстрації. — Київ, 1998 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 196. — 17 арк.
10. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці в 2005 році / Машинопис; рис., схеми, фото. — Київ, 2005 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 444. — 44 арк.
11. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці в 2006 р. / Машинопис; рис., фото. — Київ, 2006 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 487. — 72 арк. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці в 2007 р. / Машинопис; рис., фото. — Київ, 2007 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 526. — 38 арк.

12. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичному поселення Гінці в 2009 р. / Машинопис; рис., фото. — Київ, 2009 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 625. — 28 арк.
13. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці в 2008 р. / Машинопис; рис., фото. — Київ, 2008 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 573. — 15 арк.
14. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні розкопки на пізньопалеолітичному поселенні Гінці у 2011 році / Машинопис; рис., фото. — Київ, 2011 // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 703. — 46 арк.
15. Яковлева Л. А. Звіт про археологічні розкопки на пізньопалеолітичному поселенні Гінці в 2010 р. / Машинопис; рис., фото. — Київ, 2010 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 672. — 40 арк.
16. Яковлева Л. А., Джіджан Ф., Конік С. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці в 2004 році / машинопис; рисунки. Фото. — Київ, 2005 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 412. — 42 арк.
17. Яковлева Л.А. Звіт про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці за 1996-1997 рр. // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр.196. — 17 арк.
18. Яковлева Л.А. Звіт про археологічні дослідження пізньопалеолітичної стоянки Гінці в 2003 році / Машинопис. — Київ, 2003 // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 396. — 95 арк.

Література:

19. Iakovleva L. & Djindjian F. Le site Paléolithique de Gontsy (Ukraine) et les sites à cabanes en os de mammoths du Paléolithique supérieur récent d'Europe orientale. Les campagnes de fouilles 1993 – 2005 à Gontsy. Ed. Service de Coopération de l'Action Culturelle de l'Ambassade de France en Ukraine. Kiev, 2005. 29p.
20. Iakovleva L. & Djindjian F. New data on Mammoth bone settlements of Eastern Europe in the light of new excavations of the Gontsy site (Ukraine). Quaternary International, 126-128, 2005, p. 195 – 207.
21. Iakovleva L. & Djindjian F. The new excavations of the Gontsy site (Ukraine) in the context of epigravettian camp-sites of the Dnepr basin. In "Proceedings of the International Conference on Mammoth Site Studies, D. West ed." Lawrence: University of Kansas. Publications in Anthropology, n°22, 2000, p.85-94
22. Iakovleva L. A. & Djindjian F. Les nouvelles recherches sur le site de Gontsy (Gontsy) dans le contexte des recherches anciennes et actuelles sur des habitats du bassin du Dniepr supérieur et moyen depuis plus d'un siècle. In "Abstracts of the international conference: The Upper Palaeolithic - Upper Pleistocene: dynamics of natural events and periodization of archaeological cultures. Russian Academy of Sciences Institut of Material Culture History Ed. N.D. Praslov. Saint-Petersburg, 2002, p.137-143
23. Iakovleva L. A. Le concept de territoire à partir des données des sites des régions du Dniepr au paléolithique supérieur récent en Europe orientale. Le concept de territoires dans le Paléolithique supérieur européen. BAR International Series 1938, 2009, p.41 -62.
24. Iakovleva L. A. Les datations ¹⁴C des habitats de la grande plaine russe orientale. In "¹⁴C et Archéologie, eds J. Evin, Ch. Oberlin, J.P. Daugas & J.F. Salles" 3e Congrès

- International ^{14}C et Archéologie. Lyon, Avril 1998. Mémoire de la Société Préhistorique Française n°26 et GMPCA, 1999, p.123-131.
25. Iakovleva L., Djindjian F., Machenko E.N., Konik S. The Mammoth bone bearing bed of the late upper paleolithic site of Gontsy (Ukraine): recent results of the 2004 – 2006 excavations. Abstracts IV International mammoth conference Yakutsk 2007 june 18 – 22, 2007, p. 108 – 109.
 26. Iakovleva L., Djindjian F., Maschenko E.N., Konik S., Moigne A.M. The late upper palaeolithic site of Gontsy (Ukraine): a reference for the reconstitution of the hunter-gatherer system based on a mammoth economy. Quaternary International, 255, p.86-93.
 27. Ścerbakiwskij W. Bemerkungen über neue und wenig bekannte paläolithische Statinen in der Ukraine // Die Eiszeit. — Wien, 1927. — B.IV. — p.27-32.
 28. Ścerbakiwskij W. Eine paläolithische Statin in Honci // Die Eiszeit. — Wien, 1926. — B.III. — S.100-116.
 29. Атлас к Трудам III Археологического съезда. — К.: Университетская тип., 1878. — Табл.VII.
 30. Береговая Н.А. Палеолитические местонахождения СССР // МИА. — М.,Л.: Изд-во АН СССР, 1960. — С.145-146.
 31. Березин Н.И. Справочник по палеолиту СССР. — М., Л.: издание Ин-та антропол., археол. и этногр. АН СССР, 1936. — Труды, т.12. — Вып.1. — Археол. сер., № 1. — С.24-25.
 32. Борисковский П.Й. Огляд історії вивчення палеоліту України // Археологія. — К., 1947. — Т.1. — С. 85-99.
 33. Борисковский П.И. Палеолит Украины: Историко-археологические очерки // МИА. — М., Л.: Изд-во АН СССР, 1953. — № 40. — С. 11, 12-14, 16, 306-330 та сл.
 34. Брюсов А.Я. Гонцовская стоянка // СА. — М., 1940. — Т.5. — С.88-92.
 35. Ванцак Б.С., Супруненко О.Б. Подвижники українського музейництва: Григорій Кир'яков, Федір Камінський, Катерина Скаржинська, Гнат Стеллецький. — Полтава: ВЦ «Археологія» ЦОДПА, 1995. — С.6-28.
 36. Василевский В.Л. Полтавская гимназия с 1808 по 1831 год: Очерки по архивным данным // Тр. ПУАК. — Полтава: издание ПУАК, 1907. — Вып.3. — С.270. — Прим.; Вернадский, 1918. — 19 а.;
 37. Городцов В.А. Археология. Каменный период. — М.-Пг.: Госиздат, 1923. — Т.1. — 397 с.
 38. Городцов В.А. Исследования Гонцовской палеолитической стоянки в 1915 г. // Тр. отделения археологии РАНИОН. — М.: изд. Ин-та истории и искусствознания, 1926. — Т.I — С.5-40.
 39. Ефименко П.П. Первобытное общество: Очерки по истории палеолитического времени. — Изд. 3-е. — К.: Изд-во АН УССР, 1953. — С.551-555.
 40. Каминский Ф.И. Следы древнейшей эпохи каменного века по р. Суле и ее притокам // Тр. III АС. — К., 1878. — Т.I. — С.147-152.
 41. Каталог Археологічного відділу Природничо-історичного музею Полтавського губерньського земства. — Машинопис, рукопис, 1891-1892 / Укл. Зарецький І.А., Щербаківський В.М. // Фонди ПКМ. — Т.1. — Арк.4 зв.-5, 7-16.
 42. Кононенко Ж.А., Супруненко О.Б. З епістолярної спадщини Вадима Щербаківського // ПАЗ. — Полтава: Полт. літератор, 1994. — Ч.2. — С.167-176.

43. Кононенко Ж.А., Супруненко О.Б. Листи Вадима Щербаківського до Федора Вовка // ПАЗ. — Полтава: Археологія, 1994. — Ч.4. — С.167-177.
44. Левицький І.Ф. Гонцівська палеолітична стоянка (за даними досліджень 1935 р.) // Палеоліт і неоліт України. — К.: Вид-во АН УРСР, 1947. — Т.1. — С.197-247.
45. Ляскоронский Василий. История Переяславской земли с древнейших времен до половины XIII столетия. — К.: тип. Ун-та св.Владимира, 1897. — 486 с.; Изд. 2-е. — К.: тип. Гирича Н.А., 1903. — 422, III с., карта. — С.58.
46. Монгайт А.Л. Археология в СССР. — М.: Изд-во АН СССР, 1955. — С.78.
47. Петров Н.И. Лубенский музей Е.Н.Скаржинской // Киевская старина. — К., 1901. — Т.74. — Сент. — № 9. — С.145-146.
48. Пидопличко И.Г. Позднепалеолитические жилища из костей мамонта на Украине. — К.: Наук. думка, 1969. — 163 с.
49. Рогачев А.Н., Аникович М.В. Поздний палеолит Русской равнины и Крыма // Палеолит СССР. — М.: Наука, 1984. — С.162,190,199.
50. Рудинський М. Археологічні збірки Полтавського музею // Збірник, присвячений 35-річчю Музею. — Полтава: вид. ПДМ, 1928. — Т.1. — С.33-34.
51. Сергин В.Я. Гонцовское палеолитическое поселение // ОИПАП: Второй обл. науч.-практ. семинар / ТДС. — Полтава: Изд-во «Полтава», 1989. — С.10-12.
52. Сергин В.Я. Исследование памятников среднеднепровского типа // КСИА. — М., 1990. — Вып.202. — С.50-52.
53. Сергин В.Я. К основной проблематике палеолитических поселений среднеднепровского типа // ОИПАП: [Первый] Обл. науч.-практ. семинар / ТДС. — Полтава, 1988. — С.20-21.
54. Сергин В.Я. Назначение больших ям на позднепалеолитических поселениях // КСИА. — М., 1983. — Вып.173. — С.23-31.
55. Сергин В.Я. О сущности костенковско-авдеевских комплексов // КСИА. — М., 1987. — Вып.189. — С.9-10.
56. Сергин В.Я. Раскопки в Гонцах // АО 1980 г. — М.: Наука, 1981. — С.310.
57. Сергин В.Я. Раскопки в Гонцах // Природа. — М., 1978. — № 12. — С.133-134.
58. Сергин В.Я. Раскопки Гонцовского палеолитического поселения // АО 1978 г. — М.: Наука, 1979. — С.402.
59. Сергин В.Я. Раскопки Гонцовского поселения // 1000-летие города Лубны: Обл. науч.-практ. конф. (26-28 мая 1988 г.) / ТДС. — Лубни: издание Луб. гор. орг. УООПИК, 1988. — С.5-7.
60. Сергин В.Я. Раскопки жилища на Гонцовском палеолитическом поселении // КСИА. — М., 1981. — Вып.165. — С.43-50.
61. Сергин В.Я. Раскопки жилищно-хозяйственного комплекса в Гонцах // АО 1979 г. — М.: Наука, 1980. — С.336-337.
62. Сергин В.Я. Скопления костей мамонта на палеолитических поселениях // СА. — М., 1991. — № 4. — С.9, 14, 18, 19.
63. Соффер О.А. Экономика верхнего палеолита: продолжительность заселения стоянок на Русской равнине // РА. — М., 1980. — № 3. — С.5, 12.
64. Супруненко О.Б. Археологічні дослідження і зібрання Г.С.Кир'якова // Питання археології Сумщини. — Суми: вид. СКМ, 1990. — С.13-14.

65. Супруненко О.Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К.М.Скаржинської). — К.-Полтава: Археологія, 2000. — С.21-25, 43, 53, 67-103, 106-107, 165-175, 202, 209, 265, 266, 291, 292.
66. Супруненко О.Б. Перша колекція з Гінцівської стоянки // ПАЗ. — Полтава: Полт. літератор, 1995. — Ч.3 — С.183-190.
67. Указатель выставки при III Археологическом съезде в Киеве, 1874 г., 2-22 августа. — К.: в тип. Фёдорова Е.Я., 1874. — Отд.I. — С.6-7; Отд.III. — С.42.
68. Феофилактов К.М. О местонахождении кремневых орудий человека с костями мамонта в с.Гонцах на реке Удай, Лубенского уезда, Полтавской губернии // Тр. III АС. — К., 1878. — Т.I. — С.153-159.
69. Фролов Б.А. Числа в графике палеолита. — Новосибирск: Наука, 1974. — С.71,195.
70. Черниш А.П. Поздний палеолит // Археология Украинской ССР. — К.: Наук. думка, 1985. — Т.1: Первобытная археология. — С.55, 67, 71, 76-77.
71. Шовкопляс Г.М. Пам'ятаймо добрі справи // АЗ ПКМ. — Полтава: вид. ПКМ, 1992. — С.72-73.
72. Шовкопляс І.Г. Археологічні дослідження на Україні (1917-1957): Огляд вивчення археологічних пам'яток. — К.: Вид-во АН УРСР, 1957. — С.49-50.
73. Шовкопляс І.Г. Гінцівська палеолітична стоянка: (до 100-річчя її виявлення) // УДЖ. — К., 1971. — № 9. — С.121-123.
74. Шовкопляс І.Г. Гінцівська стоянка // РЕІУ. — К.: УРЕ, 1969. — Т.1. — С.296.
75. Шовкопляс І.Г. Деякі питання вивчення пізнього палеоліту на Україні за роки радянської влади // Археологія. — К., 1974. — № 13. — С.3-5, 7.
76. Шовкопляс І.Г. Пам'ятки найдавнішого минулого Переяславщини // ТД Всеукр. наук. конф. "Переяславська земля та її місце в розвитку української нації, державності й культури". — Переяслав-Хмельницький, 1994. — С.33-34.
77. Шовкопляс І.Г. Пізній палеоліт // Археологія Української РСР. — Т.1: Первісна археологія. — К.: Наук. думка, 1971. — С.39, 46, 51-53, 64.
78. Щербаківський В. Діяльність музеїв // Зап. Укр. Наук. т-ва охорони та дослідження пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині. — Полтава, 1919. — С.96.
79. Щербаківський В. Палеоліт: (Конспект лекцій...). — Прага, 1938. — 58 с.
80. Щербаківський В. Розкопки палеолітичного селища в с.Гінцях, Лубенського повіту в 1914 і 1915 р.: Попереднє звітлення // Зап. Укр. Наук. т-ва охорони та дослідження пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині. — Полтава, 1919. — С.61-78;
81. Яковлева Л.А., Джинджан Ф. Новые археологические исследования на позднепалеолитической стоянке Гонцы // ПАЗ. — Полтава: Археологія, 1995. — Ч.3. — С.21-25.
82. Яковлева Л.А., Джинджан Ф. Новые исследования верхнепалеолитической стоянки Гонцы на Украине \ Материалы международной конференции Каменный век европейских равнин.1997 – Сергиев посад ,2001- С.47-50.
83. Яковлева Л.А. Дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці // АДУ 1997-1998 рр. — К.: вид. ІА НАНУ, 1998. — С.156.
84. Яковлева Л.А. Культура пізньопалеолітичного населення України // Історія української культури.-Т.І-К.,2001. – С.71-98.

85. Яковлева Л.А. Основні етапи досліджень поселень з житлами та іншими конструкціями із кісток мамонта басейну Дніпра (до 130 річчя розкопок Гінців) // Кам'яна доба вип. 4.-К.,2003. – С.18-42.
86. Яковлева Л.А. Поселення з житлами із кісток мамонта Дніпровського басейну //Археологія.- К.,2000. № 2. – С.72 – 83.
87. Яковлева Л. А. Гінцівська стоянка з житлами із кісток мамонта (Україна) [Текст] = Le site d'habitat a cabanes en os de mammounts de gontsy (Ukraine) : двадцять років розкопок у Гінцях (1993-2013) / Людмила Яковлева, Франсуа Джінджан. — К. : ВАІТЕ, 2014. — 38, [1] с.

Картографія:

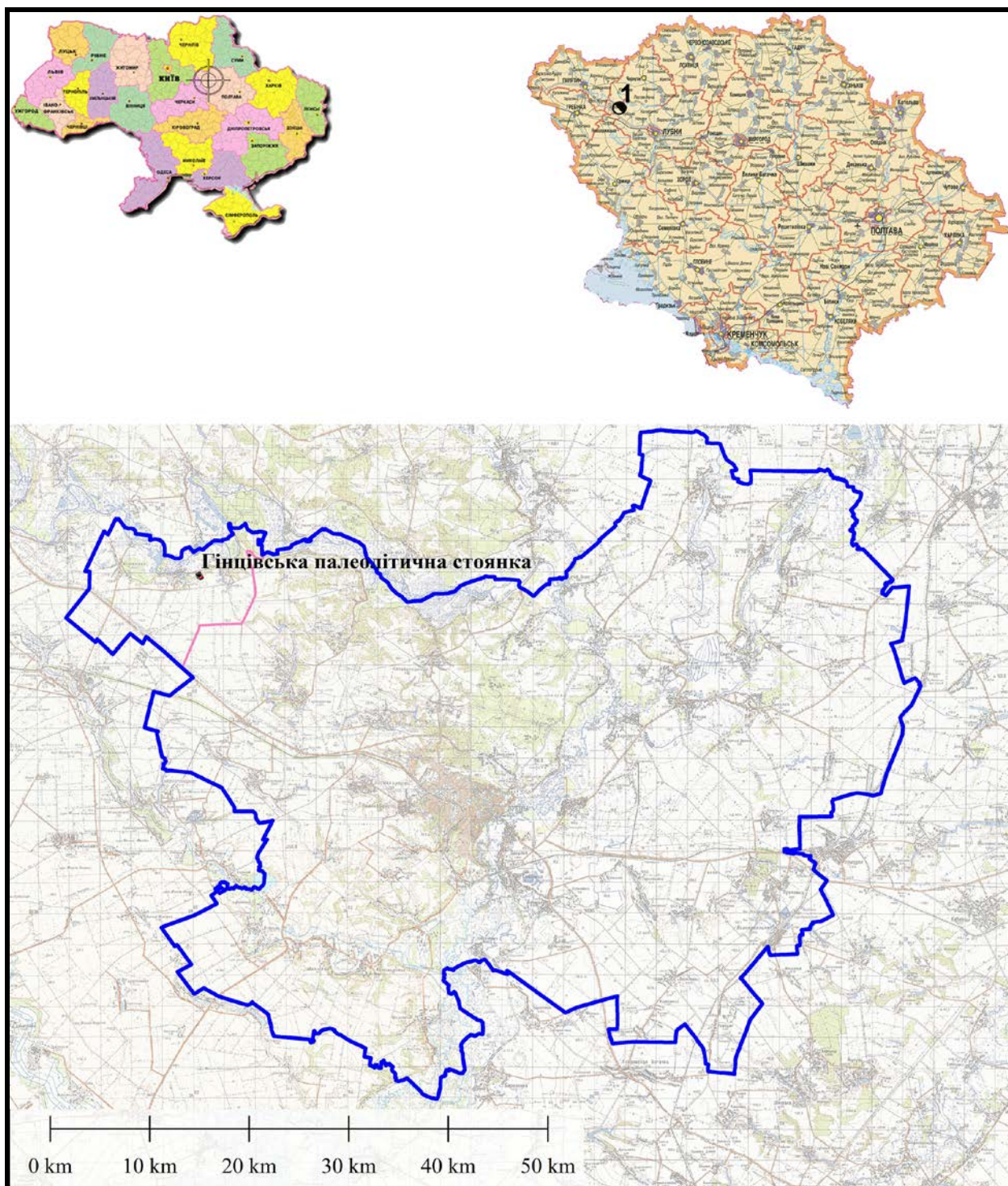
88. М-36-66-Г-а. Губское. М 1:25 000. СССР. УССР. Полтавская обл. Состояние местности на 1988 г. — Главное управление геодезии и картографии при Совете министров СССР. Издание 1991 г.

Облікову картку склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Старший науковий співробітник відділу археології кам'яної доби Інституту археології НАН України	Кандидат історичних наук	Л. А. Яковлева		18 грудня 2020 р.
Директор Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Магістр історії	В. В. Шерстюк		18 грудня 2020 р.
Завідуючий відділом Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Спеціаліст, спеціальність історія та географія	К.М. Мироненко		18 грудня 2020 р.

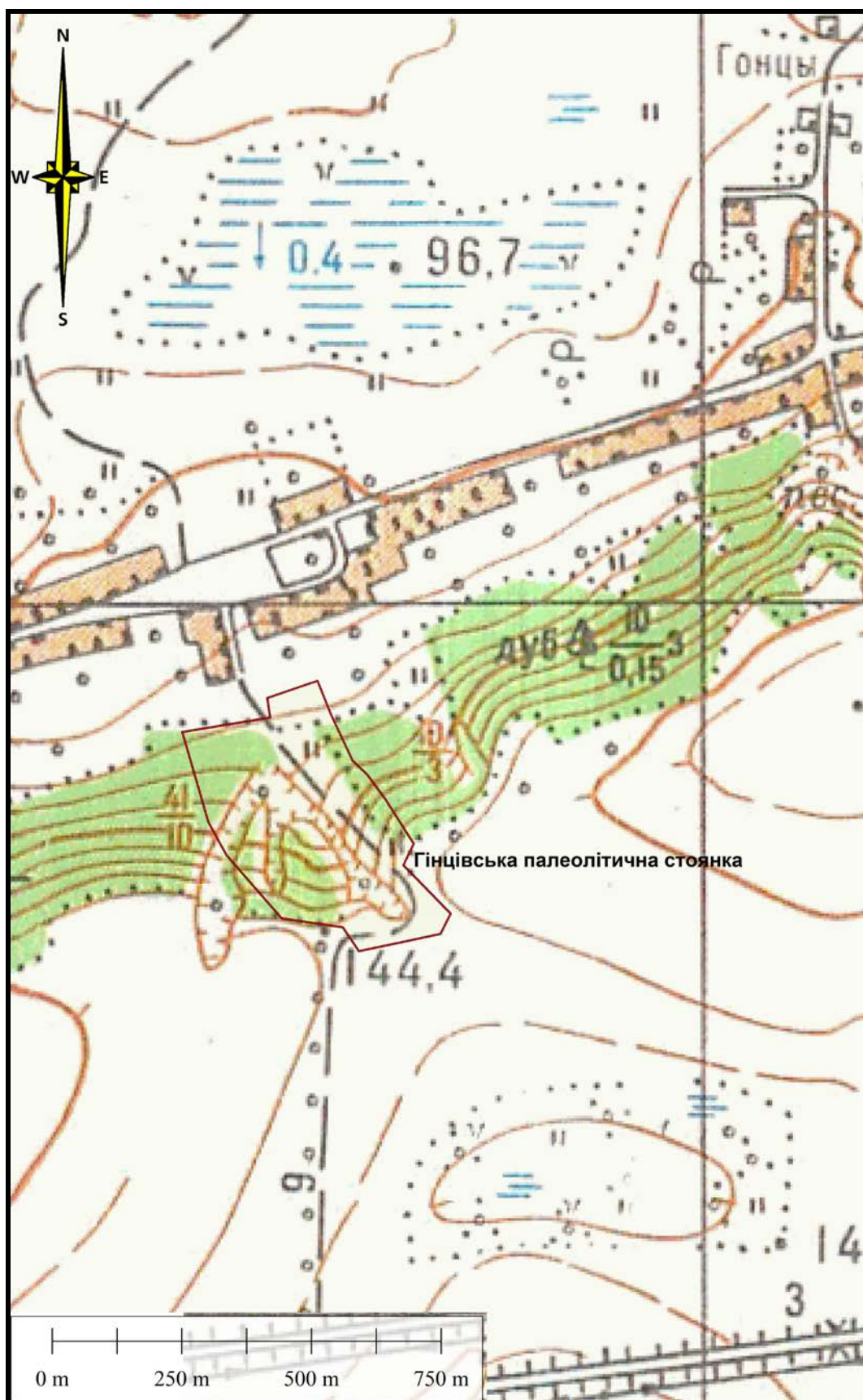

Ілюстрації

1. Гінцівська палеолітична стоянка. Загальний план розміщення в межах України, Полтавської області, Лубенського району та Духівської сільської ради.

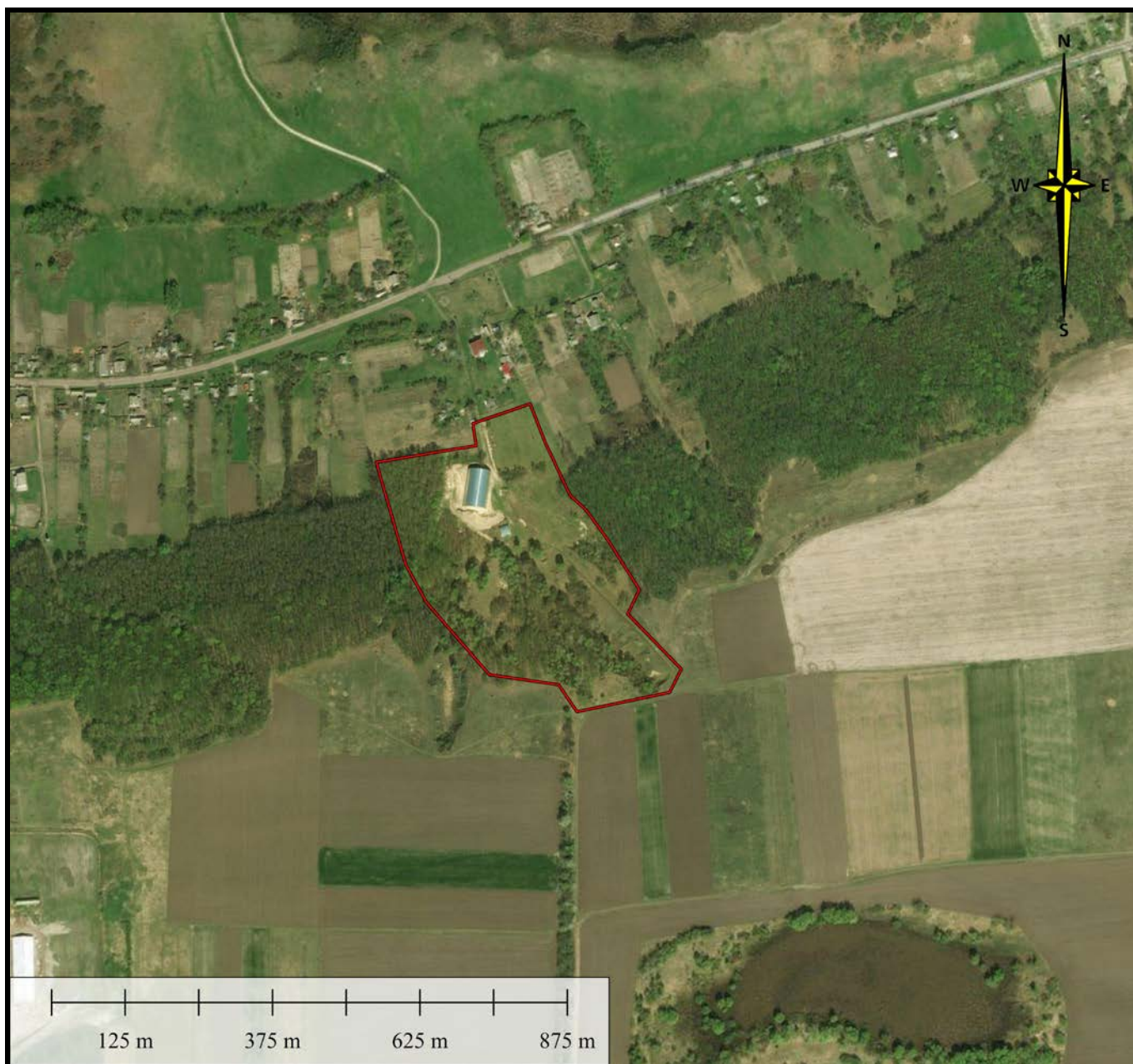

2. Гінцівська палеолітична стоянка. Генеральний план.

Основа: М-36-66-Г-а. Губское. М 1:25 000. СССР. УССР. Полтавская обл. Состояние местности на 1988 г. — Главное управление геодезии и картографии при Совете министров СССР. Издание 1991 г.

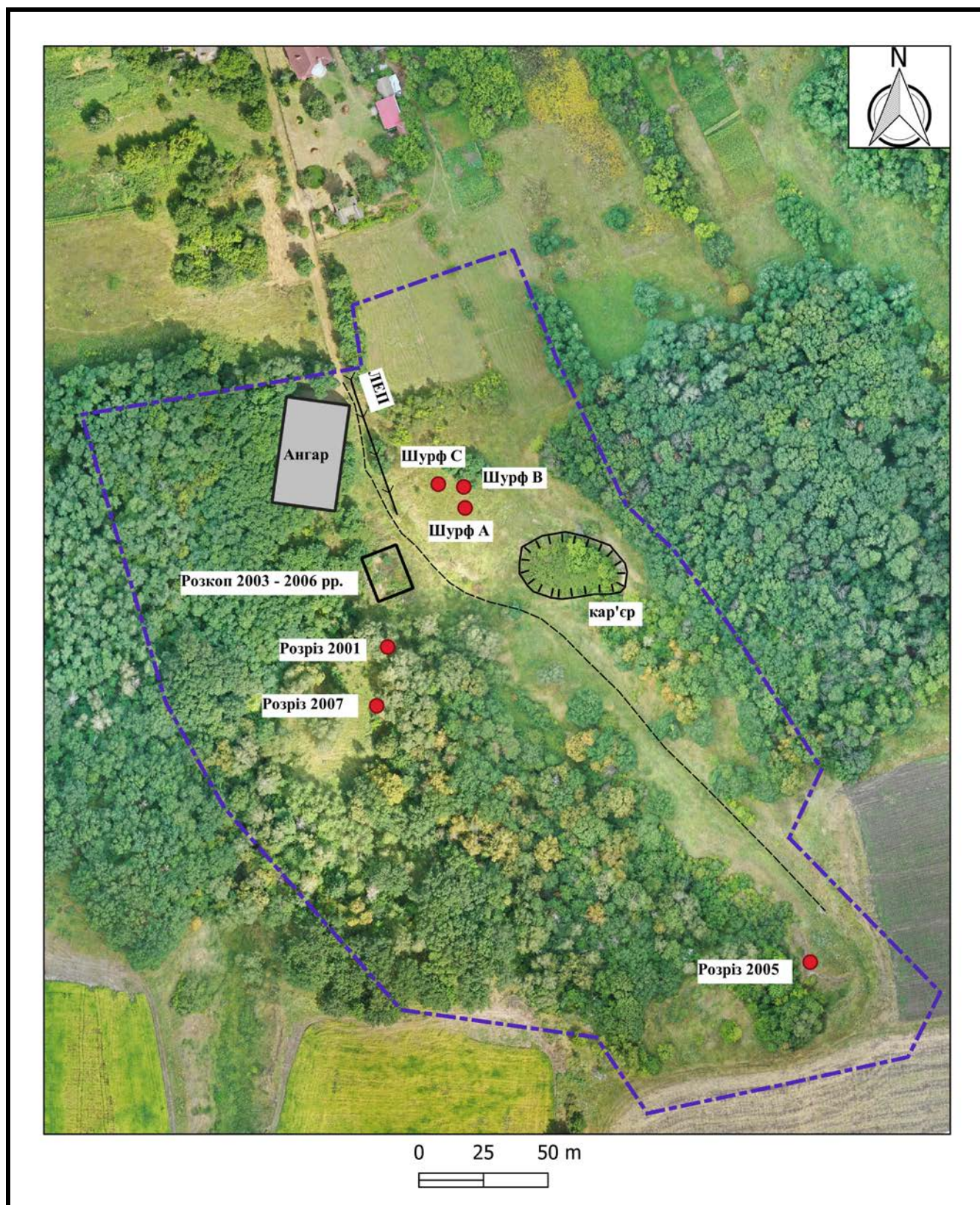

3. Гінцівська палеолітична стоянка. План.

Основа: космознімок Bing.

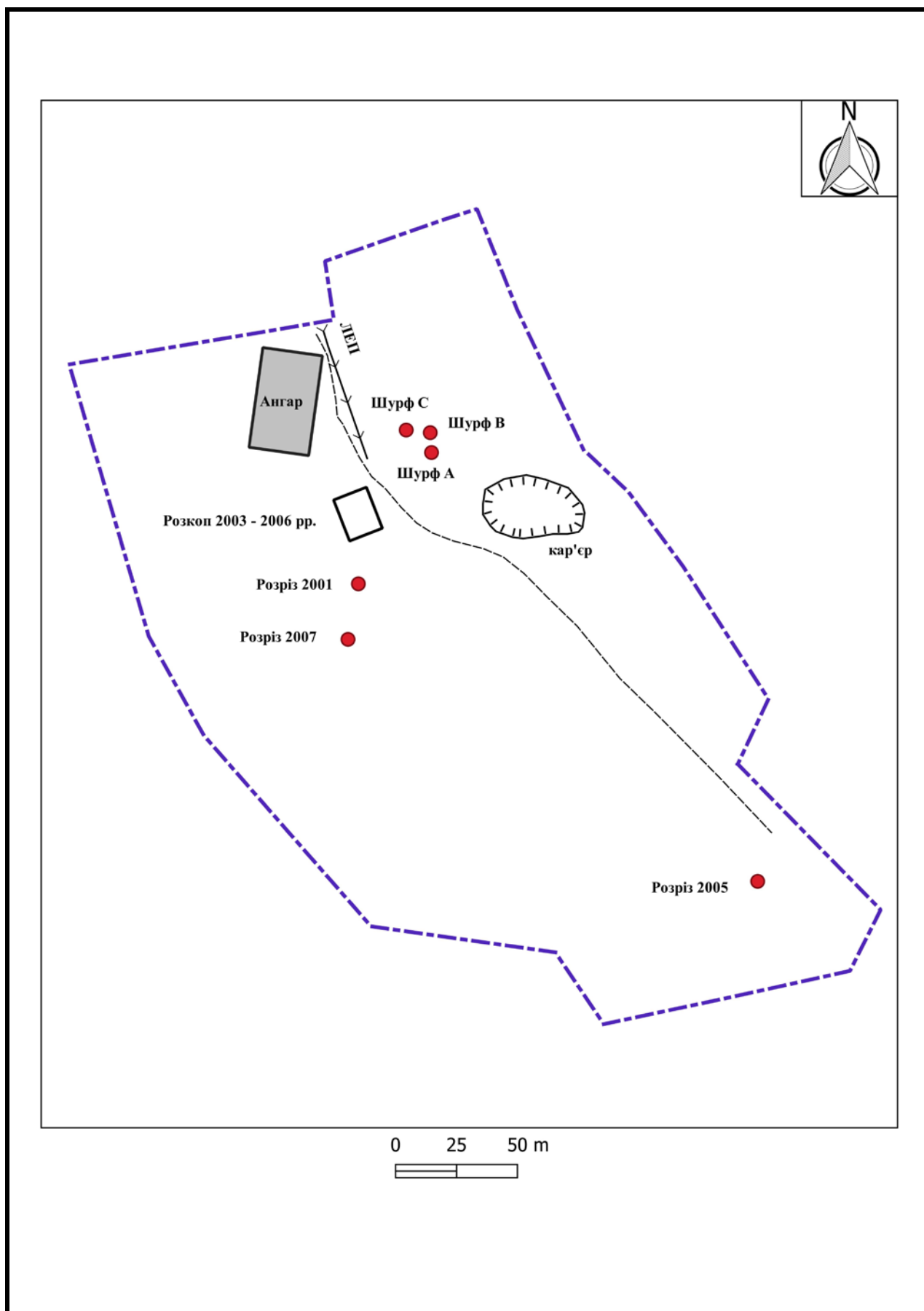

4. Гінцівська палеолітична стоянка. План.

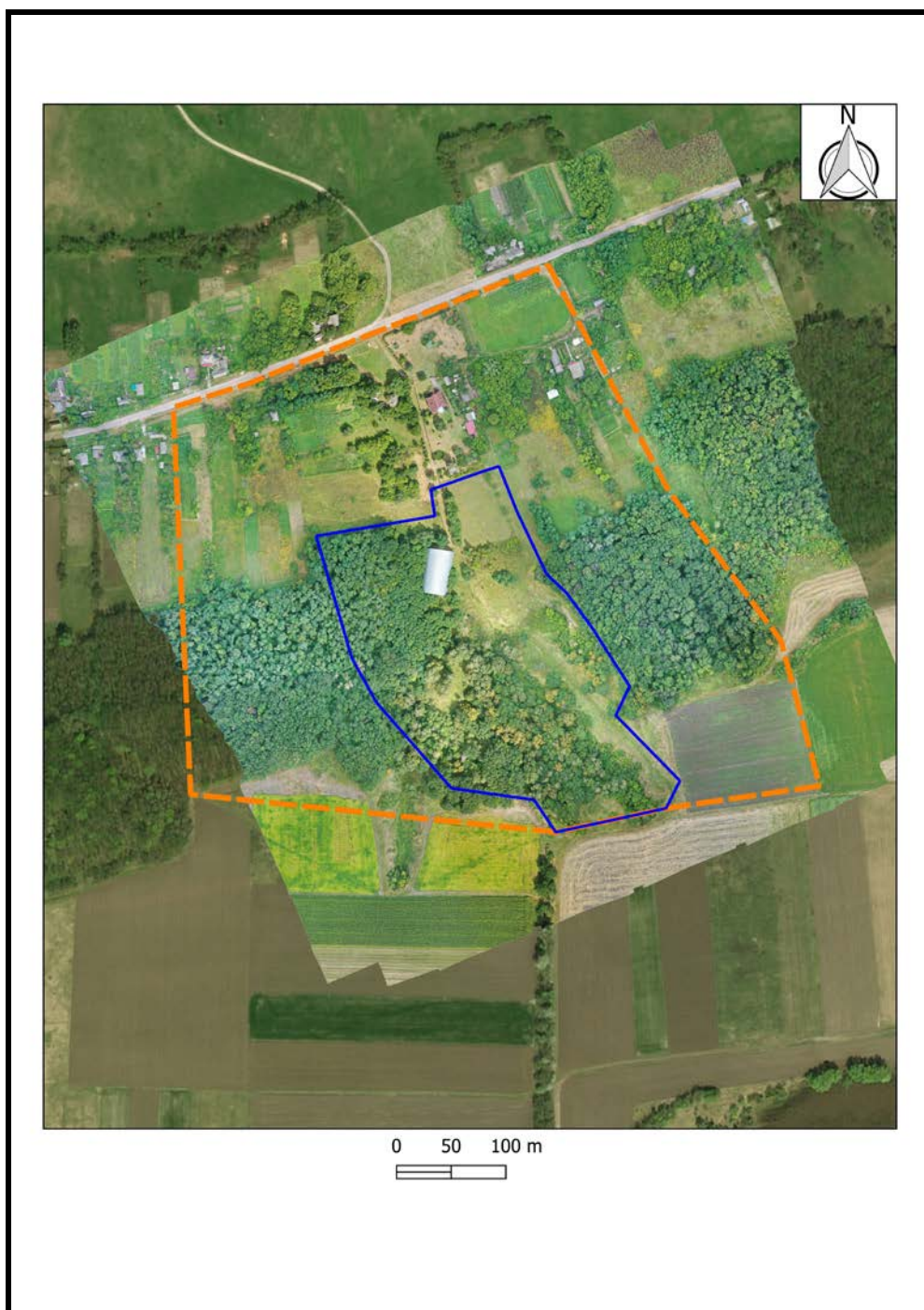
Основа: ортофотоплан, зйомка 2020 р.

5. Гінцівська палеолітична стоянка. План.

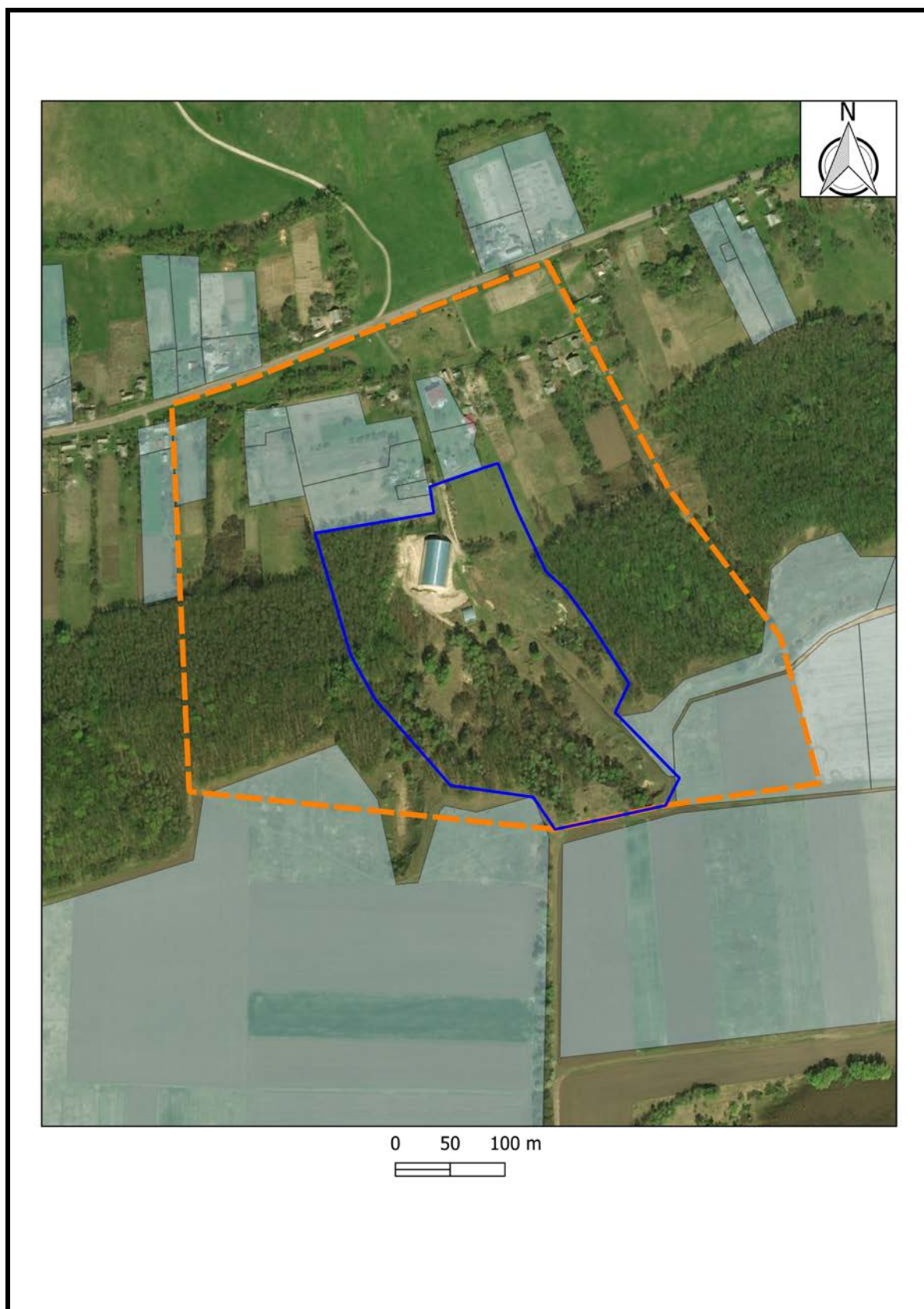

6. Гінцівська палеолітична стоянка.

План з пропонованими межами охоронної зони.

Основа: ортофотоплан, зйомка 2020 р., космічний знімок Bing.

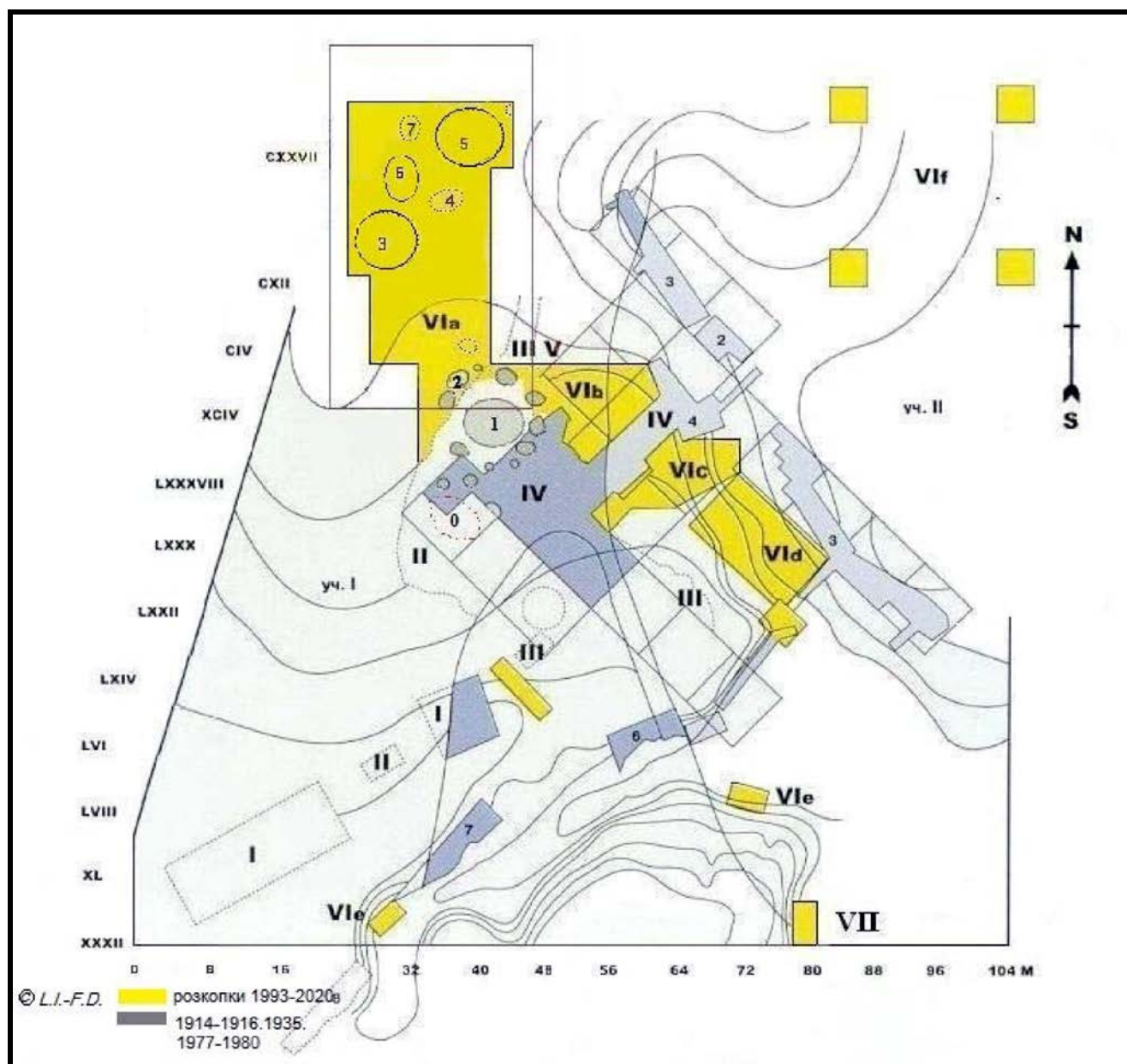

7. Гінцівська палеолітична стоянка.

План з пропонованими межами охоронної зони,
з межами зареєстрованих земельних ділянок.

Основа: космічний знімок Bing, шар Публічної кадастрової карти України.

8. Гінцівська палеолітична стоянка.

Схематичний план розкопок Гінцівської стоянки.

За: Л.А. Яковлевою, 2020 р.

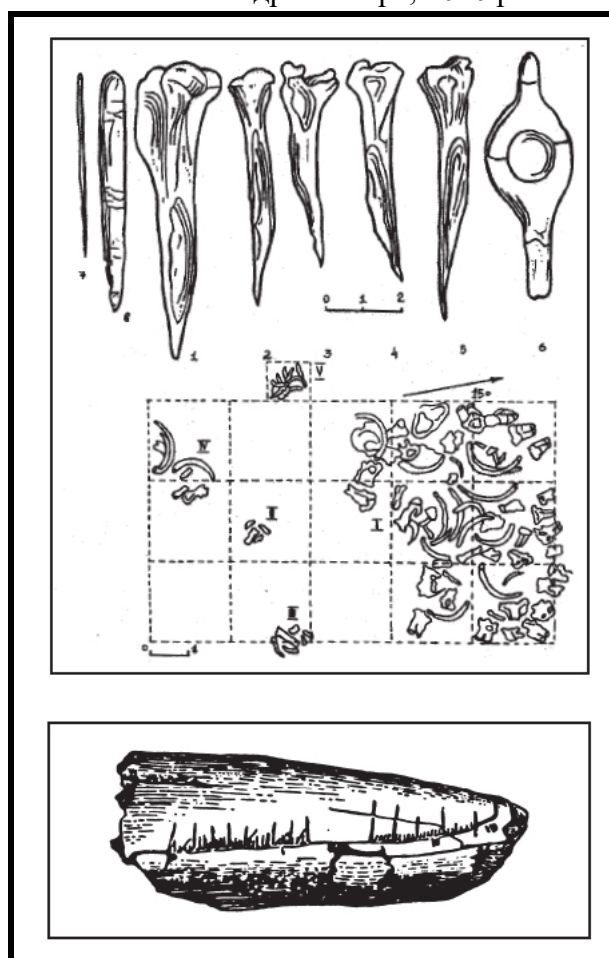

9-10. Гінцівська палеолітична стоянка. Загальний вигляд
Фото з квадрокоптера, 2020 р.

11. Гінцівська палеолітична стоянка. Північна частина.

Фото з квадрокоптера, 2020 р.

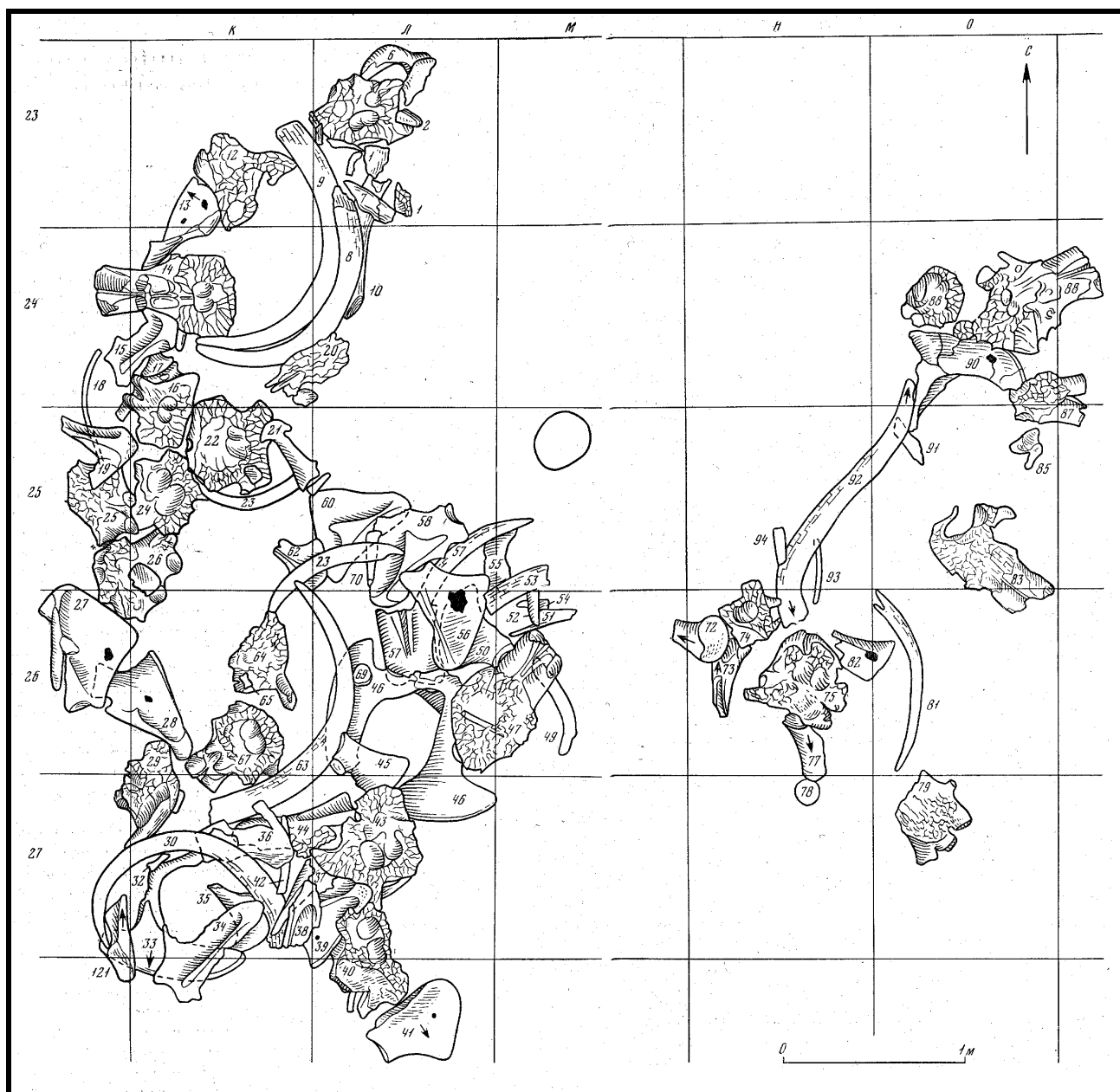

12. Гінцівська палеолітична стоянка. Знарядя та вироби з кістки.

Схематичний план розкопу Щербаківського В.М., 1916 р.

Уламок бивня мамонта з нарізками календарного характеру.

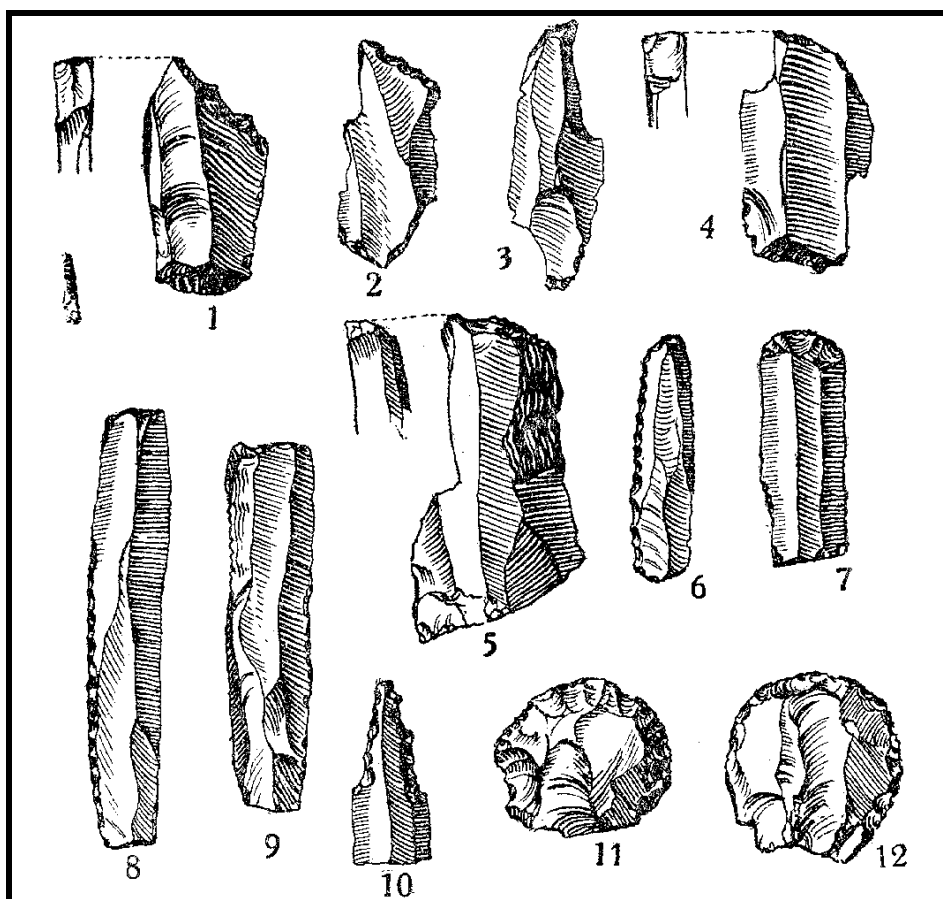

13. Гінцівська палеолітична стоянка.

Кістки мамонта залишки першого гінцівського житла.

Консервація Щербаківського В.М. (1915 р.), за розкопками Сергіна В.Я., 1980 р.

14. Гінцівська палеолітична стоянка. Знаряддя з кременю.
Зі зборів Кир'якова Г.С. та Скаржинської К.М.

15. Гінцівська палеолітична стоянка. Центральна частина Гінцівської стоянки з рештками споруд із кісток мамонта, нижній шар.
Розкопки Л. А. Яковлевої. 2000-2019 рр.

16. Гінцівська палеолітична стоянка. Споруди із кісток мамонта №№ 4, 5, 6.
Розкопки Л.А. Яковлевої. 2011 -2019 рр.

17. Гінцівська палеолітична стоянка. Житло №5.
Дослідження Л.А. Яковлевої, 2013 р.

18. Гінцівська палеолітична стоянка. Розріз 2007 р.
Дослідження Л.А. Яковлевої.

19. Гінцівська палеолітична стоянка. Розріз 2005 р.
Дослідження Л.А. Яковлевої.

20. Гінцівська палеолітична стоянка. Житло № 3.
Дослідження Л.А. Яковлєвої. 2009 р.

21. Гінцівська палеолітична стоянка. Житла № 4-5.
Дослідження Л.А. Яковлевої. 2013 рр.

22. Гінцівська палеолітична стоянка.
Консервація ділянки розкопок (культурного шару центральної частини Гінцівської стоянки) на зимовий період.

**Коротка історична довідка
пам'ятки археології національного значення,
занесеної до Державного реєстру нерухомих пам'яток України
від.03.09.2009 №928**

**Гінці, стоянка доби верхнього палеоліту, 14 500 – с.Гінці, Духівська
сільська рада, Лубенський район, Полтавська область.**

Гінцівська верхньопалеолітична стоянка є залишками сезонних стоянок мисливців пізньої доби верхнього палеоліту. Розташована на правому березі р.Удай — у басейні р.Сула — притоки Дніпра), на місці саду та садиби колишнього маєтку Г.С.Кир'якова — археолога-аматора, члена-кореспондента Російського географічного товариства.

У 1823 р. на території маєтку С.Г.Кир'якова — батька згаданого вище господаря, — випадково були виявлені знахідки 15 кісток мамонта, які пізніше визначені харківським професором І.О.Калениченком як “останки стародавнього слона”. Ці кістки були передані до музею Полтавської чоловічої гімназії, де зберігалися до 1860-х рр. У 1871 р., під час копання господарської ями на території маєтку, також були виявлені кістки мамонта, які були передані до Лубенської чоловічої гімназії. У 1873 р. археолог Ф.І.Камінський зробив невелику розкопку і вперше зафіксував наявність культурного шару Гінцівської стоянки і таким чином підтвердив відкриття українського палеоліту. Геологічні умови залягання культурних матеріалів дослідив К.М.Феофілактів. Вперше були зафіксовані кістки мамонта, як важливий складовий компонент культурного шару, що мали визначну роль в планіграфії різного типу верхньопалеолітичних поселень відкритих просторів Євразії. Публікація в 1878 році перших результатів розкопок в Гінцях Ф. І. Камінським і професором геології Київського університету К. М. Феофілактовим, при всій обмеженості інформації, надавали опис археологічних артефактів культурного шару та геологічні умови пам'ятки, з аргументацією існування решток стоянки палеолітичної доби, ілюструючи таким чином заселення Східної Європи в епоху палеоліту. З того часу і до 1883 р. Г.С.Кир'яков проводив збори крем'яних знарядь і кісток тварин на території стоянки, що пізніше надійшли до збірки Лубенського музею К.М.Скаржинської.

У 1891 р., були проведені обстеження невеликої ділянки культурного шару К.М.Скаржинською і В.І.Вернадським. Геологічні умови залягання матеріалів були описані у окремій праці В.І.Вернадським. У 1904-1906 рр., одна із ділянок стоянки була розкрита аматорською експедицією Р.І.Гельвіга, доцента Київського університету ім. Св. Володимира. Документація цих розкопок відсутня.

У 1914 -1916, 1918 рр. В.М.Щербаківським проводились розкопки першого житлово-господарського комплексу стоянки. У дослідженнях брали участь Г. Ф. Мірчик, А. П. Павлова, М. В. Павлов, Л. Є. Чикаленко. Участь. В. А. Городцова в розкопках 1915 року, хоча і мала короткий термін, однак була реалізована у формі публікації з описом методики розкопок, описом геологічного профілю, польовими спостереженнями і міркуваннями вченого, про рівень розвитку палеоліту знавства в Східній Європі того часу. З публікацій дослідників відомо, що розкопки, під час яких було вскрито 80 м², проводились головним чином траншейним методом.

Сліди вузьких траншей В. М. Щербаківського, що зустрічаються в стратиграфічних розрізах сучасних розкопок ілюструють головну мету розкопок того часу - знаходження археологічного матеріалу. Після його знаходження, заглиблення траншеї припинялось. Матеріал вибирався, не завжди повністю, або просто залишався, а траншея засипалась. Саме завдяки цьому методу більшість траншей В. М. Щербаківського не доходила до нижнього шару, який залишився неушкодженим, що свідчило про складність вирішення дослідником питань стратиграфії Гінців. Використовуючи геологічний профіль Гінцівської стоянки, складений К. М. Феофілактовим, що мав деякі протиріччя, В. М. Щербаківський, втім вперше зазначив, що різниця глибинного залягання культурних решток, який він прослідкував на двох ділянках розкопу, була пов'язана з особливостями рельєфу.

Цікавим фактом історії удосконалення методики розкопок траншейного методу та переходу до метода розкопок більш широкою площею, тобто у вигляді сучасного розкопу, були розкопки В. М. Щербаківського однієї із траншей. Використання методики розкопок більш широкою площею, на підвищеній частині стоянкового мису, стало логічним наслідком розкопок однієї із траншей, яка порізала центральну частину житла із кісток мамонта, яке було визначено саме як житло набагато пізніше. Сліди цієї траншеї були простежені в стратиграфічному розрізі під час розкопок Л.Яковлевої в 90-х роках ХХ століття. Нажаль знахідки в траншеї чисельних кісток та бивней мамонта і решток вогнища центральної частини житла, а також інші артефакти були майже повністю вибрані в 1914 р., і тільки потім в 1915 р., розкопки були розширені з обох сторін траншеї.

Подальше розширення площі розкопу дозволило повністю відкрити залишки житла із кісток мамонта та оточуючі його ями, заповнені кістками мамонта та іншим остеологічним матеріалом, а також дослідити скупчення попільових мас, крем'яний та кістяний інвентар. Рештки заглиблених у землю конструкцій із кісток мамонта, тобто так званих ям, були визначені і описані як купи кісток. Інтерпретація цих археологічних об'єктів як «куп кісток» була

наслідком зняття культурного шару над ними та навколо них, а культурний шар був визначений дослідником як «пізніший делювіальний намул». Майже повне вибрання внутрішнього літологічного заповнення ям в супроводі розщеплених кременів, дрібних кісток, попелу, і привело до розчистки остеологічного заповнення ям у вигляді куп, так само як і житла, що також було інтерпретовано як велика купа покидьок.

Розкоп на підвищеній частині мису з житлом із кісток мамонта №1 та оточуючими його ямами і іншими скупченнями кісток мамонта, що можливо були також рештками певних конструкцій, з південної сторони, частково займає площу розкопу Р.І. Гельвіга 1904 -1906 років. Дані про цей розкоп не опубліковані, а з пояснень Р.І. Гельвіга та свідків його діяльності відомо, що в його розкопі була знайдена певна кількість кісток і особливо черепів мамонта, попілові скупчення, крем'яний інвентар.

Розвідками В.М. Щербаківського та В.О. Городцова на площі розкопу Р.І. Гельвіга були вскриті залишки значною мірою пошкоджених Р.І. Гельвігом ще трьох ям, що оточували з північної сторони потужне скупчення кісткового попелу, різко зрізане розкопами 1904-1906 рр. Заслужують уваги пояснення В.М. Щербаківського і В.О. Городцова з приводу планіграфічної структури цієї частини археологічної пам'ятки. Оскільки житло із кісток мамонта і ями, заповнені кістками та іншим матеріалом, були визначені як потужні купи покидьок, як такі що ілюстрували наслідки активної діяльності мешканців поселення, то його житлова частина була визначена саме на площі знищеного розкопу Р.І. Гельвіга, без будь якої фактологічної бази.

Таким чином на початку ХХ століття в Гінцях була вперше відкрита і частково досліджена, за методикою того часу, і частково знищена одна із південних ділянок верхьопадлеолітичного поселення з конструкціями із кісток мамонта. При всій обмеженості і недосконалості польових досліджень В.М. Щербаківського, в їх процесі проходило поступове удосконалення методики розкопок більш широкою площею ніж вузька траншея, з залишенням на певних ділянках на своїх місцях *in situ* археологічних артефактів. Їх фіксація, вже на той час, була реалізована у вигляді креслень з масштабною сіткою і фотографуванням. Звісно, що опис культурного шару, був здійснений в руслі поглядів на цю пам'ятку даних авторів, що ілюстрували рівень і відповідні інтерпретаційні напрями того часу.

Особливою цінністю було те, що В. М. Щербаківський після закінчення розкопок законсервував, щільно засипавши землею, залишки частково пошкодженого траншеєю житла та оточуючих його ям та решток інших конструкцій, що дало змогу майбутнім дослідникам повернутись до їх вивчення з новими поглядами через достатньо тривалий час. Археологічний матеріал з

цих розкопок був перевезений до Полтавського музею. Подальший виїзд В. М. Щербаківського з України з певною частиною археологічних та документальних матеріалів Гінців привів до їх опинення в наукових закладах Чехії та Польщі і публікації в Німеччині, що рідко згадувались у радянських публікаціях. Найбільш відомі знахідки В.М.Щербаківського з Гінцівської стоянки Це молоток із рогу північного оленя; так званий “жезл начальника”, шпилька з кістки, уламок ікла молодого мамонта, прикрашений паралельними нарізками. Деякі дослідники інтерпретують ці креслення як календарний запис.

У 1935 р. розкопки в Гінцях проводились І. Ф. Левицьким з участю О. Я. Брюсова. М. Є. Фоса. В. Г. Карцева, Д. З. Галіча і І. Г. Підоплічко. Розкопки здійснювались значними площами з варіативним відкриттям культурного шару траншейно-кесоним методом та методом розкопок широкою площею, квадратами 8х 8 м. За неповних два місяця було вскрито 480 м² площі пам'ятки.

За визначенням І. Ф. Левицького, метою досліджень була необхідність „піддати суворій критиці спостереження і висновки всіх попередніх дослідників, особливо спостереження стратиграфії”. За даними І. Ф. Левицького, розкопки проводились трьома групами дослідників, що працювали на різних частинах пам'ятки. Одна група працювала на ділянках підвищеної частини мису, де були знов вскриті площі розкопів В. М. Щербаківського і Р. І. Гельвіга. Друга - продовжила розкопки від розкопу Р. І. Гельвіга на південний схід. Третя група дослідників відкрила ряд траншей, що тягнуться вздовж сучасного яру, що оточував підвищену частину пам'ятки з північного сходу.

Нажаль дослідниками не було опубліковано жодної сумісної роботи по результатам розкопок 1935 р. А в окремих публікаціях І. Ф. Левицького, О. Я. Брюсова і І. Г. Підоплічко явно простежується протиріччя і непогодженість поглядів авторів щодо стратиграфії пам'ятки, планіграфії відповідних археологічних об'єктів та їх реконструктивної інтерпретації. В найбільш подробній та обсяжній публікації І. Ф. Левицького, виділено 5 культурних горизонтів Гінців.

За стратиграфічними розрізами відкритих під час розкопок Л.А.Яковлевою у 90-х роках, та їх кореляції з розрізами 1935 р., тільки горизонти І.,К, Л, виділені І. Ф. Левицьким, відпопадають залягання культурних решток пам'ятки. Нижній культурний горизонт «Л», простежений на відкритих ділянках підвищеної частини миса і в його підніжжі, в улоговині і ярах ілюструє складність культурного шару, його насиченість археологічними артефактами, попіловими масами, остеологічним матеріалом, з явним домінуванням кісток мамонта. Верхній культурний горизонт «К», чіткіше був простежений І. Ф. Левицьким на частково вскритих квадратах ІХ, Х, ХІ, ХХІУ,

ХХУ на площі 92 м², а також на квадраті ХІІІ. З урахуванням того, що квадрати ХУІІ, ХУІІ, ХХІ, ХХІІ, ХХІІІ, ХІІ зазнали розкопок на початку віку і за умовами далеко не повного відкриття площі пам'ятки в 1935 р., яка потребувала подальших планомірних розкопок, питання кореляції цих двох основних горизонтів не могло бути остаточно ідентифіковано. На що саме звертав увагу сам автор. На частково вскритих квадратах ІХ, Х, ХІ за збереженими фотоматеріалами можна прослідкувати спостереження І. Ф. Левицького щодо залягання горизонту Л на глибині приблизно 4 м від сучасної поверхні під смугастою товщею прошарків піску та глинистого суглинку товщиною 60 – 90 см, вище якого в прошарку суглинку залягав горизонт К, перекритий товщею суглинку з переривчастими тонкими прошарками піску.

Розкопки продовжені Л.А.Яковлевою на північному, північно східному і північно-західному схилах стоянкового мису і в улоговині та кореляція цих розкопок з попередніми розкопками, дозволили з'ясувати існування двох основних культурних горизонтів на широкій площі пам'ятки. За даними стратиграфії легко простежити, що на верхніх, раніше не розкопаних ділянках мису, два основних горизонта, насичених культурними рештками, залягають на глибині 2,70 м – 2,90 від сучасної поверхні. На самому мису товщина тонких прошарків суглинку і піску між ними становить 15 – 25 см.

По мірі поступового падіння схилів мису товщина між прошарками поволі збільшується і набуває в підніжжі мису 60 – 80 см, на нижніх ділянках улоговини і в ярах різниці в 90 – 125 см. Ця стратиграфія свідчить, по перше про геокліматичні процеси інтенсивного і достатньо швидкого заповнення ґрунтом дна улоговини та оточуючих стоянковий мис ярів, в ході склонових процесів з більш високих геоморфологічних рівнів, що були пов'язані з кліматичними особливостями прильодовикової тундро-степової зони, з періодичними сезонними підтаюваннями ґрунту в умовах існування мерзлоти і пиловими бурями з льодовика. В результаті цих процесів відбулася достатньо швидка модифікація природного рельєфу на території пам'ятки в період її багаторазового використання групами мисливців.

В публікаціях розкопок 1935 р. простежуються також певні труднощі і неоднозначність розв'язання дослідниками питання планіграфії відповідних ділянок пам'ятки. Так І. Ф. Левицький на площі розкопок 1904-1906 рр., 1914-1916 рр. запропонував реконструкцію планіграфії поселення, що складалось із житла округлої форми №1, заглибленого в землю, з вогнищем в центрі і обкладеного по краям великими кістками і бивнями мамонта, що надавало йому сферичну форму. За автором, до цього житла, належали три невеликі за розмірами ями-сховища №6, №7, №8, розміщені біля цього житла з півдня. Так вперше в Гінцях, під впливом реконструкції поселення Костенок 1, була

визначена житлова структура реалізована з використанням кісток мамонта. Однак водночас І. Ф. Левицьким були визначені і інші типи жител в Гінцях.

Біля житла із кісток мамонта автор бачив інше велике наземне житло видовженої форми з вогнищами та рештками ямок від стовпців, що представляло собою по суті щільне скупчення кісткового попелу з розщепленими кременями і з фрагментами кісток тварин, площею 16 м². На його думку, до цього житла, належали також дві ями №4 і № 5. Рештки житла з належавшими до нього трьома ямами №1, №2, № 3 автор визначив також на площі знищеного розкопу Р. І.Гельвіга.

Третій тип жител в Гінцях І. Ф. Левицький реконструював в горизонті К, на частково розкопаних квадратах Х, ХІ, ХХІУ, ХХУ. Скупчення щільних попілових мас з пудроподібними включеннями вохри, дрібними фрагментами кісток тварин і розщепленими кременями, що мало овальну форму діаметром 4,25м. було інтерпретовано автором як наземне житло складної конструкції, побудоване з використанням системи кілочків, від яких залишились „ямки різної форми і різних розмірів”. За автором споруда була „зроблена на каркасі з молодих дерев та кілочків з розколотих уподовж стовбурів і мала вигляд глиняного сферичної форми перекриття”. Інтерпретація значних попілових скупчень овальної форми як наземних жител відповідних конструкцій піддавалась критиці учасниками розкопок 1935 р. Річ в тім, що І.Ф. Левицький ні в запропонованих їм кресленнях стратиграфічних розрізів, ні в їх текстових описах не фіксував ні наявності в культурному шарі чисельних кротовин, ні мерзлотних тріщин, які є важливими складовими компонентами стратиграфічних розрізів і культурного шару Гінців, що чітко простежується за даними сучасних розкопок. На підступну роль кротовин, які визначаються І. Г.Левицьким як сліди від ямок для вкопування кілків або жердин, в Гінцях та на інших пам'ятках, особливо звертав увагу І. Г. Підоплічко, критикуючи реконструкції попілових скупчень як рештки наземних жител.

У цілому загальна інтерпретація Гінців за розкопками 1935 р., надана І. Ф. Левицьким, висвітлює реконструктивну тенденцію того часу, за якою визначається варіативність типів житлових і інших структур в рамках одного поселення з оглядом на їх функціонування в часі і просторі. Так житлові структури з житлами різних конструкцій на верхній площадці мису були визначені як довгочасні зимовища. Тоді як попілові скупчення у супроводі кісток мамонта і інших тварин в улоговині визначені як короточасні сезонні стоянки мисливців. Водночас в даній інтерпретації простежується і вплив еволюційної теорії поступового розвитку, в даному випадку в реконструкції різних типів жител. Так на думку автора, більш прості типи жител з кістками мамонта та без них були представлені в нижнього горизонті Л. Тоді як житло,

тобто скупчення попільового матеріалу, верхнього горизонту К було визначено як найбільш досконала і складна будівля.

У 1977-1980, 1985 рр. дослідження першого житлового комплексу продовжив московський археолог В.Я.Сергін. В результаті були повністю розібрані залишки житла із кісток мамонта №1 і господарчі ями (законсервовани В. М. Щербаківським). У першому із досліджених житлово-господарському комплексі зібрано 1599 виробів з кременю, враховуючи 370 знарядь. За підрахунками дослідника, їх загальна кількість за весь період розкопок повинна була становити близько 3600 екз. Серед фауністичних залишків найбільш широко представлені кістки мамонта, ведмедя, песця, зайця, байбака, вовка. Мамонт, за підрахунками І.Г.Підоплічка, був репрезентований залишками 93 тварин.

З 1993 року по сьогодні у Гінцях розпочалися і тривають міжнародні масштабні археологічні розкопки Гінцівської експедиції ІА НАНУ під фаховим керівництвом археолога – палеолітознавця к.і.н. Л.А. Яковлевої, за постійної участі пр.Ф.Джінджана. Дослідження проводяться у руслі виконання міжнародного проекту НАН України та Центру Національних наукових досліджень Франції а також в руслі міжнародних українсько – французьких програм МАЕ №204, РАІ Дніпро №09862 VJ, Еконет №0148QD, й з залученням Громадського товариства «Гінцівська спадщина» та благодійного міжнародного фонду «Archèologies d'Eurasie ». У дослідженнях приймають участь палеозологи А.М.Муань, Е.Мащенко, Е.Дескло, геологи Ж.Матвіїшина, С.Конік, археологи В.Дюжарден. С.Тімюла та ін.

Розкопки Гінцівської експедиції ІА НАНУ дозволили вперше запропонувати глобальну реконструкцію складної планіграфічної структури палеолітичної стоянки мисливців та збирачів та її функціонування у навколишньому середовищі.

Гінцівська стоянка розташовувалася на північному мисі низької надзаплавної тераси Удаю, що прилягала до схилу корінного берега, перерізаного ярами з заходу та сходу. За результатами зроблених зондажів та шурфів, рештки присутності людей та остеологічного матеріалу тварин знаходяться на площі більше ніж гектар навколого цього мису. Під час існування поселення, яри на різних ділянках мали різницю висоти до 1,5м та були у фазі доволі швидкого нашарування, про що свідчать перепади двох культурних шарів. На мисі різниця залягання двох культурних шарів коливалась від 15 см до 25 см. Тоді як на нижніх ділянках улоговини та ярів від 75 см до 125 см. Лесоподібні суглинки декілька метрів завтовшки, продовжували процес перекриття схилів до кінця льодовикового періоду. Активізація утворення

системи ярів відновилися в період переходу від плейстоцену до голоцену, поступово утворюючи сучасний геологічний профіль.

За даними розкопок 1995 -2006 рр. східних та північно східних ділянок з'ясовано, що місце розташування Гінцівської стоянки було пов'язано із зосередженням великої кількості остеологічних решток мамонтів у ярах, що оточували мис. Таке потужне скупчення кісток пояснюється загибеллю великого стада мамонтів внаслідок природних катаклізм.

Під час розкопок широких площ східного яру та улоговини, були знайдені рештки від дорослих і молодих особин та мамонтеняти. Використовуючи ці природні остеологічні колектори, люди мали великий вибір міцного і вельми оригінального матеріалу для будівництва жител. Особливо цінним будівельним матеріалом були великі кістки каркасу мамонтів.

Розкопки у східному яру були визначальними для з'ясування характеру його використання людьми. Саме тут обробляли туши мамонтів та сортували остеологічний матеріал. Після цього, у яру залишились тільки ребра, суглоби, хребці, окремі бивні, а основні частини каркасу мамонтів були перенесені на стоянковий мис для будівництва жител та інших споруд.

Завдяки масштабним розкопкам, Гінцівська стоянка, вперше найбільш повно розкриває картину існування мисливського поселення в навколишньому середовищі та особливу роль мамонтів у житті людей.

Визначено, що Гінцівська стоянка є мисливським резидентним поселенням багаторазового й різносезонного перебування, з термінами відсутності людей на ньому, пов'язаними з активним сезонним опануванням мисливської території, полюваннями і експедиціями для поповнення запасів сировини та обміну, необхідних для життєзабезпечення людей. Простежується два основних епізоди заселення.

Перший тривав від початку весни до кінця зими. Навесні люди заселили стоянковий мис, інтенсивно використовуючи багаточисельні кістки скелетів мамонтів, що рясно заповнювали прилягаючи яри для влаштування поселення та будівництва жител з кісток мамонта.

Другий раз люди повернулись на стоянку через певний час, коли яр, заповнений кістками мамонтів був вже зашарований ґрунтом. З урахуванням ландшафтних змін, люди влаштували своє поселення як на площі закритого та задернованого яру, так й на площі самої стоянки, зберігаючи її попередню планіграфію. За даними сучасних розкопок з'ясовано, що люди, перебуваючи на стоянці більш короткий термін, інтенсивно використовували ділянки просто неба (між житлами), залишивши після себе різноманітні робочі майданчики, рештки вогнищ, смітникові зони (верхнього шару), які були розміщені над аналогічними ділянками (нижнього шару). Водночас простежено, що ділянки

подібного призначення функціонували просто неба й на площі бувшого яру. Одна з котрих, розкопана у 2000 році, вельми нагадувала ділянку розкопану І.Ф.Левицьким у 1935 році й інтерпретовану їм як житло. Втім, обидва аналогічних археологічних об'єкта представляли собою компактне скупчення перепаленого льосового ґрунту червоного кольору овальної форми, без будь якого сліду ямок від стобчиків, окрім кротовин.

Дати 14С AMS зроблені за зразками з кісток тварин у лабораторії Оксворду (U.K), дозволили визначити, що Гінцівська стоянка існувала близько 14 400 BP. Одинадцять отриманих дат 14С AMS чітко концентруються в межах 14 670 BP et 14 110 BP. Калібровані дати визначаються в межах 18 370 – 17 107 cal BC. За цією методикою визначення розбіжності між культурними шарами (верхнім та нижнім) складають +/- 500 років, згідно з похибкою датування по 14С.

У 1993 – 1998 рр. розкопки на стоянковому мису розпочались безпосередньо з прив'язкою до старого розкопу Щербаківського, Левицького та Сергіна, де було розташоване житло №1 і ями сховища. Оскільки, після розборки житла і ям, В.Я.Сергіним розкоп був залишений відкритим, розкопки розпочалися із очищення старого розкопу, який перетворився на свалку сміття. Після очищення старого розкопу та відвалів, на площі нового східного розкопу була виявлена видовжена на схід зона решток діяльності верхньопалеолітичних людей за межами житла, на відкритому просторі. Вона являла собою значну концентрацію кісткового попелу та перепалених фрагментів кісток і була місцем викидів попелової маси з вогнищ, а також крем'яних виробів, а саме відходів від виробництва і поламаних знарядь.

На площі нового західного розкопу 38 кв.м. також була досліджена ще одна зона решток діяльності людей на відкритому просторі. Розкопками зафіксована просторова дистрибуція крем'яних пластин, пластинок та знарядь, так само як й знарядь із рогу північного оленя та бивня, рештки мінеральних фарб різного кольору, мушель та прикрас.

Трасологічний аналіз всіх знайдених тут крем'яних предметів, здійснений Г.Сапожніковою, та їх просторовий розподіл вперше дозволили визначити, що на окремих робочих майданчиках проводились роботи по розколюванню кременю й виготовленню знарядь, роботи з кістковими матеріалами, із деревом, обробка шкіри, роботи із фарбами. Мисливське населення Гінців прибувало на стоянку з певними запасами кременю, переважно у вигляді вже виготовлених нуклеусів та деяких типів знарядь. На стоянці ж відбувалося активне використання нуклеусів до їх повної виробленості, а також переоформлення знарядь у процесі господарської

діяльності. Використані, поламані та браковані знаряддя залишалися у культурному шарі.

У 1998 р. В західному розкопі також були знайдені та досліджені мале житло № 2 та яма сховище. Об'єкти були розташовані на північний захід від великого житла № 1. Мале житло № 2, оригінальна, невелика, овальна 2,7м x 1,7 м, трохи заглиблена у землю споруда з бивнів та кісток мамонта, вперше зафіксована на Наддніпрянських поселеннях. Споруда сконструйована з двох великих бивнів від двох різних самців. Бивні утворювали арку, яка підтримувалась за допомогою конструкції із кісток та жердин. Кістки мамонта, у яких були закріплені жердини складались з черепа (розкопаний у фрагментарному стані), трубчастої та альвеол. Череп мамонта був закопаний у центрі, альвеолами догори, а по двом протилежним краям споруди, з одного краю, була вкопана вертикально велика трубчаста кістка, з другого - альвеоли. На долівці знайдено тазову кістку молодого мамонта, заповнену фарбою із червоної вохри, поряд з якою лежав чорний бивень молодого мамонта, прикрашений поперечними короткими тонкими лініями, а також молоток із рогу дорослого самця північного оленя й два знаряддя із ребра мамонта.

Подальші розкопки 1999 -2020 рр. на стоянковому мисі, далі на північ, виявили нові житлово господарчі комплекси. На площі 330 кв.м. були знайдені три великі наземні та дві заглиблені у землю конструкції з кісток та бивнів мамонта, а також робочі майданчики, рештки надвірних вогнищ та смітникові зони просто неба. В цілому, на зазначеній площі, була виявлена центральна частина верхньопалеолітичної стоянки, яка вперше повністю збережена *in situ* для подальшої музеєфікації.

Головним науковим надбанням багаторічних розкопок є відкриття та дослідження решток споруд, збудованих із кісток та бивнів мамонта. Великі наземні та заглиблені у землю споруди були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки. Великі остеологічні споруди мають округлу або овальну форму фундаменту, зберігаючи індивідуальні конструктивні відмінності використання різних типів кісток мамонта.

Споруда №3 (7м x 3,6м) налічує 11 черепів мамонта, 8 фрагментів черепів, 63 бивнів, 8 половин бивнів, 4 фрагмента бивнів, 48 лопаток, 14 фрагментів лопаток, 8 кісток таза, 12 ребер, 4 нижні щелепи.

Споруда №4 (4 м у діаметрі) налічує 15 черепів мамонта, 24 бивня, 14 лопаток, 12 фрагментів лопаток, 9 кісток таза.

Споруда №5 (8 м у діаметрі) налічує 36 черепів мамонта, 26 фрагментів черепів, 78 бивня, 52 фрагментовані лопатки, 20 фрагментованих кісток таза, 34 довгі кістки, 5 нижніх щелеп, 1 половина щелепи, 3 фрагмента щелеп.

Споруда №6 (3,5м x 2,5м) налічує 8 черепів мамонта, 10 фрагментів черепів, 25 бивнів, 12 лопаток, 10 кісток таза, 6 довгих кісток.

Споруда №7 (2,5 x 1,5м) налічує 2 черепа мамонта, 17 бивнів, 1 лопатку (2 фрагмента), 1 кістка таза, 2 довгі кості.

Без сумніву, ці складні споруди є першими безперечними свідченнями найдавнішої оригінальної житлово господарчої архітектури в історії людства.

Сучасні розкопки у Гінцях, що тривають більше ніж чверть століття, привертають значний інтерес міжнародної наукової спільноти та пересічних громадян. Завдяки сучасним розкопкам в Гінцях, вперше є можливість повністю зберегти в непорушеному стані *in situ* велику центральну частину палеолітичної стоянки із житлами та іншими спорудами із кісток мамонта, зробити їх повну реконструкцію та створити унікальний музей цієї видатної археологічної пам'ятки України світового значення.

Матеріали та колекції з розкопок Гінцівської стоянки зберігаються у Полтавському краєзнавчому музеї (частково із збірок К.М.Скаржинської до 1901 р., із розкопок В.М.Щербаківського 1914-1916рр., із розкопок Л.А.Яковлевої 2004-2005 рр.), у Інституті археології НАН України (із розкопок В.Я.Сергіна 1985 р, залишених безпосередньо у Гінцях, і перевезених до фондів Л.А.Яковлевою, із розкопок Л.А.Яковлевої 1996 -2000 рр., із розкопок Л.А.Яковлевої 2000 – 2020 рр., зберігаємих *in situ* у культурному шарі для подальшої музеєфікації), у Національному музеї історії України, у Харківському історичному музеї, у Державному історичному музеї Росії, (із розкопок І.Ф.Левицького 1935 р.), у Інституті археології Російської академії наук, Інституті зоології НАН України (із досліджень В.Я.Сергіна 1977-1980, 1985 рр.), у Лубенському краєзнавчому музеї (із розкопок Ф.І.Камінського 1873 р.).

Джерела та література

Архівні матеріали

1. Каталог Археологічного відділу Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства. — Машинопис, рукопис, 1891-1892 / Укл. Зарецький І.А., Щербаківський В.М. // Фонди ПКМ. — Т.1. — Арк.4 зв.-5, 7-16.

2. Яковлева Л.А. Звіти про археологічні дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці за 1993-2019 рр. // НА ЦОДПА. Ф.е та Науковий архів ІА НАН України.

Література

3. Атлас к Трудам III Археологического съезда. — К.: Университетская тип., 1878. — Табл.VII.

4. Береговая Н.А. Палеолитические местонахождения СССР // МИА. — М.,Л.: Изд-во АН СССР, 1960. — С.145-146.

5. Борисковский П.И. Палеолит Украины: Историко-археологические очерки // МИА. — М., Л.: Изд-во АН СССР, 1953. — № 40. — С. 11, 12-14, 16, 306-330 та сл.

6. Брюсов А.Я. Гонцовская стоянка // СА. — М., 1940. — Т.5. — С.88-92.

7. Ванцак Б.С., Супруненко О.Б. Подвижники українського музейництва: Григорій Кир'яков, Федір Камінський, Катерина Скаржинська, Гнат Стеллецький. — Полтава: ВЦ «Археологія» ЦОДПА, 1995. — С.6-28.
8. Василевский В.Л. Полтавская гимназия с 1808 по 1831 год: Очерки по архивным данным // Тр. ПУАК. — Полтава: издание ПУАК, 1907. — Вып.3. — С.270. — Прим.; Вернадский, 1918. — 19 а.;
9. Городцов В.А. Археология. Каменный период. — М.-Пг.: Госиздат, 1923. — Т.1. — 397 с.
10. Городцов В.А. Исследования Гонцовской палеолитической стоянки в 1915 г. // Тр. отделения археологии РАНИОН. — М.: изд. Ин-та истории и искусствознания, 1926. — Т.I — С.5-40.
11. Ефименко П.П. Первобытное общество: Очерки по истории палеолитического времени. — Изд. 3-е. — К.: Изд-во АН УССР, 1953. — С.551-555.
12. Каминский Ф.И. Следы древнейшей эпохи каменного века по р. Суле и ее притокам // Тр. III АС. — К., 1878. — Т.I. — С.147-152.
13. Кононенко Ж.А., Супруненко О.Б. З епістолярної спадщини Вадима Щербаківського // ПАЗ. — Полтава: Полт. літератор, 1994. — Ч.2. — С.167-176.
14. Кононенко Ж.А., Супруненко О.Б. Листи Вадима Щербаківського до Федора Вовка // ПАЗ. — Полтава: Археологія, 1994. — Ч.4. — С.167-177.
15. Левицький І.Ф. Гонцівська палеолітична стоянка (за даними досліджень 1935 р.) // Палеоліт і неоліт України. — К.: Вид-во АН УРСР, 1947. — Т.1. — С.197-247.
16. Пидопличко И.Г. Позднепалеолитические жилища из костей мамонта на Украине. — К.: Наук. думка, 1969. — 163 с.
17. Рудинський М. Археологічні збірки Полтавського музею // Збірник, присвячений 35-річчю Музею. — Полтава: вид. ПДМ, 1928. — Т.1. — С.33-34.
18. Сергин В.Я. Раскопки в Гонцах // Природа. — М., 1978. — № 12. — С.133-134.
19. Сергин В.Я. Раскопки жилища на Гонцовском палеолитическом поселении // КСИА. — М., 1981. — Вып.165. — С.43-50.
20. Супруненко О.Б. Археологічні дослідження і зібрання Г.С.Кир'якова // Питання археології Сумщини. — Суми: вид. СКМ, 1990а. — С.13-14.
21. Супруненко О.Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К.М.Скаржинської). — К.-Полтава: Археологія, 2000. — С.21-25, 43, 53, 67-103, 106-107, 165-175, 202, 209, 265, 266, 291, 292.
22. Супруненко О.Б. Перша колекція з Гінцівської стоянки // ПАЗ. — Полтава: Полт. літератор, 1995. — Ч.3 — С.183-190.
23. Феофилактов К.М. О местонахождении кремневых орудий человека с костями мамонта в с.Гонцах на реке Удай, Лубенского уезда, Полтавской губернии // Тр. III АС. — К., 1878. — Т.I. — С.153-159.
24. Указатель выставки при III Археологическом съезде в Киеве, 1874 г., 2-22 августа. — К.: в тип. Фёдорова Е.Я., 1874. — Отд.I. — С.6-7; Отд.III. — С.42.
25. Щербаківський В. Діяльність музеїв // Зап. Укр. Наук. т-ва охорони та досліджування пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині. — Полтава, 1919. — С.96.
26. Щербаківський В. Розкопки палеолітичного селища в с.Гінцях, Лубенського повіту в 1914 і 1915 р.: Попереднє звітлення // Зап. Укр. Наук. т-ва охорони та досліджування пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині. — Полтава, 1919. — С.61-78;
27. Яковлева Л.А. Дослідження на пізньопалеолітичній стоянці Гінці // АДУ 1997-1998 рр. — К.: вид. ІА НАНУ, 1998. — С.156.
28. Яковлева Л.А. Поселення з житлами із кісток мамонта Дніпровського басейну //Археологія.- К.,2000. № 2. – С.72 – 83.
29. Яковлева Л.А. Культура пізньопалеолітичного населення України // Історія української культури.-Т.І-К.,2001. – С.71-98.
30. Яковлева Л.А. Основні етапи досліджень поселень з житлами та іншими конструкціями із кісток мамонта басейну Дніпра (до 130 річчя розкопок Гінців) // Кам'яна доба вип. 4 .- К.,2003. – С.18-42.

30. Яковлева Л.А. Основні етапи досліджень поселень з житлами та іншими конструкціями із кісток мамонта басейну Дніпра (до 130 річка розкопок Гінців) // Кам'яна доба вип. 4 .-К.,2003. – С.18-42.
- 31.Яковлева Л.А., Джинджан Ф. Новые археологические исследования на позднепалеолитической стоянке Гонцы // ПАЗ. — Полтава: Археологія, 1995. — Ч.3. — С.21-25.
32. Яковлева Л.А., Джинджан Ф. Новые исследования верхнепалеолитической стоянки Гонцы на Украине // Материалы международной конференции *Каменный век европейских равнин*. 1997 – Сергиев посад, 2001- С.47-50.
33. Iakovleva L. A. Les datations ^{14}C des habitats de la grande plaine russe orientale. In " ^{14}C et Archéologie, eds J. Evin, Ch. Oberlin, J.P. Daugas & J.F. Salles" 3° Congrès International ^{14}C et Archéologie. Lyon, Avril 1998. Mémoire de la Société Préhistorique Française n°26 et GMPCA, 1999, p.123-131.
34. Iakovleva L. A. Le concept de territoire à partir des données des sites des régions du Dniepr au paléolithique supérieur récent en Europe orientale. Le concept de territoires dans le Paléolithique supérieur européen. BAR International Series 1938, 2009, p.41 -62.
35. Iakovleva L. & Djindjian F. The new excavations of the Gontsy site (Ukraine) in the context of epigravettian camp-sites of the Dnepr basin. In "*Proceedings of the International Conference on Mammoth Site Studies*, D. West ed." Lawrence: University of Kansas. Publications in Anthropology, n°22, 2000, p.85-94
36. Iakovleva L. A. & Djindjian F. Les nouvelles recherches sur le site de Gontsy (Gontsy) dans le contexte des recherches anciennes et actuelles sur des habitats du bassin du Dniepr supérieur et moyen depuis plus d'un siècle. In "Abstracts of the international conference: *The Upper Palaeolithic - Upper Pleistocene: dynamics of natural events and periodization of archaeological cultures*. Russian Academy of Sciences Institut of Material Culture History Ed. N.D. Praslov. Saint-Petersburg, 2002, p.137-143
37. Iakovleva L. & Djindjian F. New data on Mammoth bone settlements of Eastern Europe in the light of new excavations of the Gontsy site (Ukraine). *Quaternary International*, 126-128, 2005, p. 195 – 207.
38. Iakovleva L. & Djindjian F. Le site Paléolithique de Gontsy (Ukraine) et les sites à cabanes en os de mammoths du Paléolithique supérieur récent d'Europe orientale. Les campagnes de fouilles 1993 – 2005 à Gontsy. Ed. *Service de Coopération de l'Action Culturelle de l'Ambassade de France en Ukraine*. Kiev, 2005. 29p.
39. Iakovleva L., Djindjian F., Machenko E.N., Konik S. The Mammoth bone bearing bed of the late upper paleolithic site of Gontsy (Ukraine): recent results of the 2004 – 2006 excavations. Abstracts IV International mammoth conference Yakutsk 2007 June 18 – 22, 2007, p. 108 – 109
40. Iakovleva L., Djindjian F., Machenko E.N. The ravine mammoth bone bed associated with the Late Upper Palaeolithic hunter – gatherer camp - site of Gontsy (Ukraine). Abstracts. V^o International mammoth conference, Le Puy en Velay 2010. 30 august– 4 september. 2010, p. 108 – 109
41. Iakovleva L., Djindjian F., Maschenko E.N., Konik S., Moigne A.M. The late upper palaeolithic site of Gontsy (Ukraine): a reference for the reconstitution of the hunter-gatherer system based on a mammoth economy. *Quaternary International*, 255, p.86-93
42. Ścerbakiwskij W. Eine paläolithische Station in Honci // *Die Eiszeit*. — Wien, 1926. — B.III. — S.100-116.
43. Ścerbakiwskij W. Bemerkungen über neue und wenig bekannte paläolithische Statuen in der Ukraine // *Die Eiszeit*. — Wien, 1927. — B.IV. — p.27-32.

30 жовтня 2020 р.

/Л. А. ЯКОВЛЄВА/

ПАЛЕОЛІТИЧНА СТОЯНКА ГІНЦІ

Ілюстрації до Історичної довідки. Гінцівська стоянка. Паспортизація 2020

Складено Керівником Гінцівської археологічної експедиції Інституту Археології НАНУ
ст.н.с. ІА НАНУ Л.А. Яковлевою

Рис.1 Схематичний план розкопок Гінцівської стоянки.

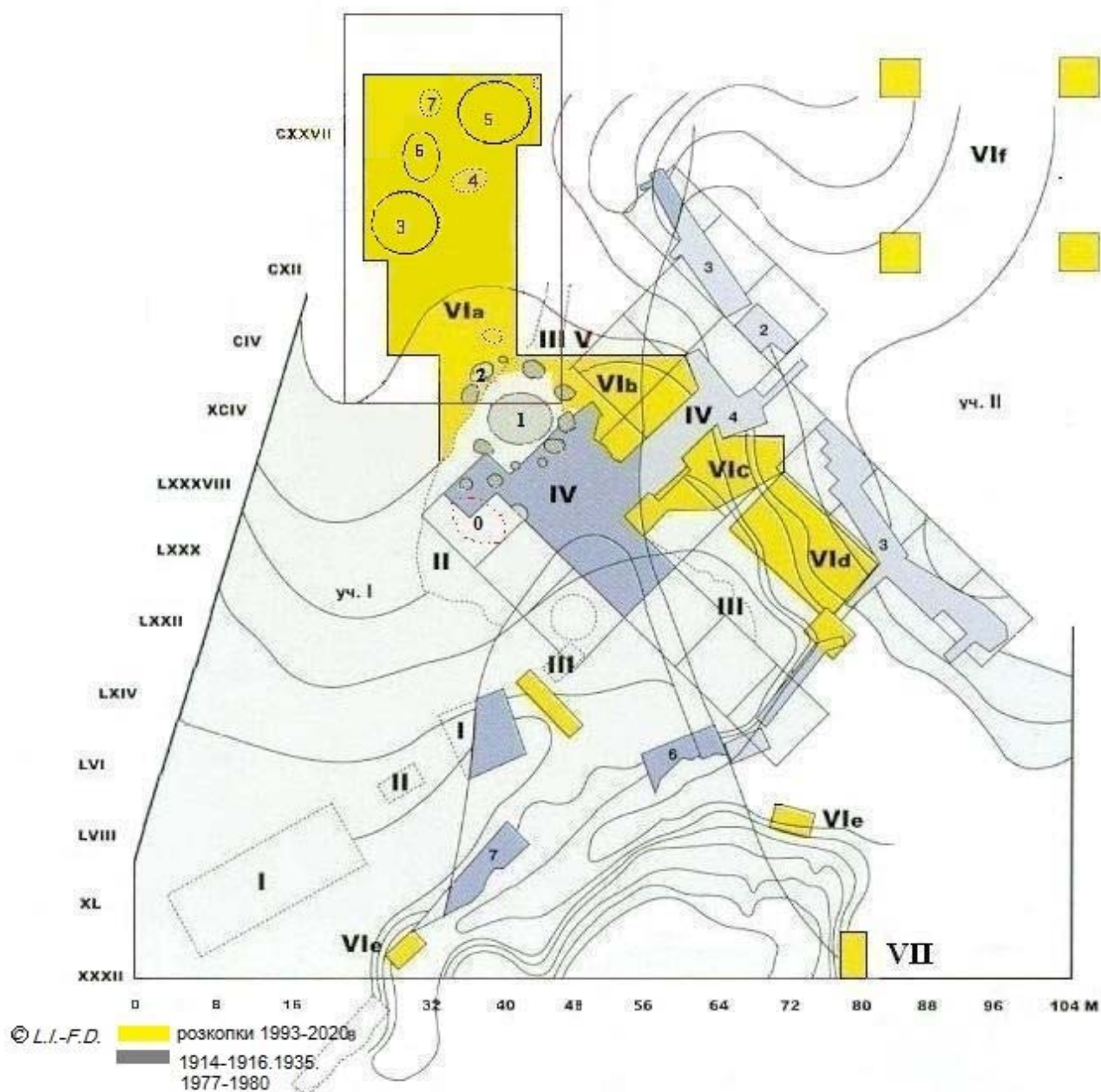

Рис. 2 Розкопки І.Ф.Левицького 1935р. (Горизонти К та Л)

Рис. 3 Розкопки І.Ф.Левицького 1935р. Нижній шар (Горизонт L)

Рис. 4 Залишки житла із кісток мамонта №1. Розкопки В.М.Щербаківського 1914-1915 рр. Розкопки В.Я.Сергіна 1977 -1978рр.

Рис. 5 Розкопки Л.Яковлевої. 1998р. Мале житло №2. нижній шар

Рис. 6 Розкопки Л.Яковлевої. 2003 -2006рр. Східний яр. нижній шар

Рис. 7 Розкопки Л.Яковлевої. 2000 -2019 рр. Центральна частина Гінцівської стоянки з рештками споруд із кісток мамонта, нижній шар

Рис. 8 Розкопки Л.Яковлевої. 2011 -2019 рр. Споруди із кісток мамонта № 4, № 5, № 6

Рис. 9 Розкопки Л.Яковлевої. 2002. Нижній культурний шар. Робоча ділянка просто неба

©L.Iakovleva - F.Djindjian, 2002

Рис. 10 День відкритих дверей Гінцівської стоянки. 2017р.

Рис. 11 Консервація культурного шару центральної частини Гінцівської стоянки на зимовий період.

АКТ

технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини
(необхідне підкреслити)

№ 4

від 10 грудня 2020 р.

Стоянка (Гінцівська палеолітична стоянка) в с. Гінці, Духівська сільська рада Лубенського району Полтавської області.

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

археологічний

(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

пам'ятка національного значення

(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова Кабінету Міністрів України № 928 від 03.09.2009 р.

(номер і дата рішення про взяття на облік)

№ 160023 – Н.

(існуючий охоронний номер (за наявності))

Ми, що нижче підписалися,
представник Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради, директор Шерстюк В. В.,
(П.І.Б., найменування посади)

у присутності представника місцевого органу охорони культурної спадщини, начальника Відділу культури і туризму Лубенської районної державної адміністрації Пазенко Л.В.

(найменування органу охорони культурної спадщини, П.І.Б., найменування посади)

у присутності представника територіальної громади, на землях якої розміщений об'єкт (пам'ятка), старости Духівської сільської ради Лубенського району Полтавської області Далади В.Г.

(П.І.Б. власника, користувача)

склали цей акт про те, що цього числа проведений огляд технічного стану археологічного об'єкта (пам'ятки) археології — стоянка (Гінцівська палеолітична стоянка) в с. Гінці Духівська сільська рада Лубенського району Полтавської області (охоронний номер пам'ятки національного значення № 160023 – Н),

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини, охоронний номер)

що розташована в західній частині села, на межі з с. Духове, праворуч (за 0,3 км на південь) від автодороги С-171301 (Київ-Харків-Довжанський — Духове — Гінці), що веде до центру села Гінці Духівської сільської ради Лубенського району Полтавської області.

загальною площею бл. 5,9 га,

технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини: західна частина села Гінці Духівської сільської ради Лубенського району Полтавської області.

У результаті огляду об'єкта (пам'ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ'ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1. Загальний стан об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини: в цілому добрий, в окремих випадках — задовільний (територія пам'ятки помережана кількома ярами правого берега р. Удаю, що розділяють її з півночі на південь, місцями оголюючи культурні нашарування, а також у східній частині помітні рештки старого кар'єру).

(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому)

2. Стоянка розташована на у підніжжі та на схилі плато, перерізаному кількома розгалудженнями стародавнього яру, корінної тераси р. Удай — правої притоки р. Сула.

Основні виявлені нашарування знаходяться у підніжжі, у меншій мірі — в середній частині схилу.

Відкрита в 1873 р. Ф.І. Камінським, який провів невеликі розкопки, в кінці ХІХ ст. оголення оглянуті Г.С. Кир'яковим, В.І. Вернадським. У 1904-1906 рр. досить значні площі пам'ятки були розкриті експедицією на чолі Р.І. Гельвігом. Пізніше перший житлово-господарський комплекс стоянки досліджувався у 1914-1916, 1918 рр. В.М. Щербаківським, за участю В.О. Городцова, Є.А. Чикаленка. У 1935 р. масштабні роботи у Гінцях провів І.Ф. Левицький, залучивши до них О.Я. Брюсова, М.Є. Фосс, а в 1977-1980, 1985 рр. їх продовжив московський палеолітознавець В.Я. Сергін. З 1993 р. постійні роботи на стоянці ведуться у контексті виконання міжнародного проекту НАН України та Центру Національних наукових досліджень Франції під керівництвом київського археолога Л.А. Яковлевої і французького дослідника Ф. Джинджана, за участю Е. Дескло, В. Дюжардена та ін.

Навколо першого із досліджених житлово-господарських комплексів знаходилися не тільки господарські ями-сховища, а й видовжена на схід зона решток діяльності пізньопалеолітичних людей за межами житла, на відкритому просторі. Вона являла собою значну концентрацію кісткового попілу та перепалених фрагментів кісток і була місцем викидів попелової маси

з надвірних та внутрішньожитлових вогнищ, крем'яних виробів — відходів від виробництва і поламаних знарядь.

Головним науковим надбанням багаторічних розкопок є відкриття та дослідження решток споруд, збудованих із кісток та бивнів мамонта. Великі наземні та заглиблені у землю споруди були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки. Великі остеологічні споруди мають округлу або овальну форму фундаменту, зберігаючи індивідуальні конструктивні відмінності використання різних типів кісток мамонта.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності): у північній частині пам'ятки знаходиться металевий ангар над розкопом Л. А. Яковлевої де законсервовано великі наземні та заглиблені у землю споруди, що були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки (за результатами розкопок з 2007 р. і по сьогодні).

Також на місці пам'ятки добре візуально помітні місця розкопу 2003-2006 рр., де раніше також стояв ангар, а нині — напівзасипаний котлован, відносно добре — місця окремих зачисток та шурфувань. Місця більш давніх розкопок можна локалізувати лише після співставлення плану досліджень з місцевістю.

Окрім природних руйнівних факторів у вигляді яруг у межах території, окресленої під масив пам'ятки, тут розміщені рештки нині недіючого кар'єру, що, можливо, своєю глибиною й не порушив рівня залягання культурних нашарувань пізньопалеолітичного часу.

(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини:

Територія археологічної пам'ятки пошкоджена кількома ярами правого берега р. Удаю, що розрізають її з півночі на південь, і місцями, можливо, оголюють культурні нашарування кам'яної доби, а також у східній частині помітні рештки старого кар'єру, до пам'ятки впритул підходять городи місцевих мешканців.

Загалом стан збереження пам'ятки добрий, адже характер залягання культурних нашарувань характеризується наявністю певної поверхневої ґрунтової «подушки» у вигляді післяльодовикових відкладень, що значною мірою запобігають їх руйнуванню антропогенними та природними чинниками. Особливо це стосується території ближче до південної межі пам'ятки, де потужність таких поверхневих консервуючих пластів досягає багатьох метрів.

Земельна ділянка що пропонується до включення у склад пам'ятки пам'ятки та земель історико-культурного призначення (в майбутньому) окреслена за кількома принципами і обумовлена такими чинниками:

— матеріалами та результатами, здобутими упродовж більш ніж сторічного дослідження цього об'єкту: за результатами розкопок, зачисток та шурфувань були встановлені місця наявності культурних знахідок на більшій частині з окресленої території;

- ці землі перебувають у складі державної чи комунальної власності, й повністю знаходяться за межами зареєстрованих ділянок приватної власності;
- більша частина з цієї території — лісовий масив схилу корінного берега.

Таким чином площа стоянки визначена виходячи з виявлення знахідок археологічного характеру у численних шурфах та кількох розкопах, а також поодиноких знахідках у відслоненнях ярів, а також сюди не ввійшли землі, що є у приватній власності громадян.

Площа земель під археологічною пам'яткою — бл. 5,9 га.

Географічні координати меж пам'ятки:

Назва точки	Координати країв поселення. градуси, мінUTI, секунди (датум WGS 84)	
	N	O
Північна точка	50° 09' 7.9622"	32° 45' 19.9108"
Південна точка	50° 08' 57.1260"	32° 45' 22.4737"
Західна точка	50° 09' 5.9156"	32° 45' 11.4704"
Східна точка	50° 08' 58.6325"	32° 45' 28.2057"

(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

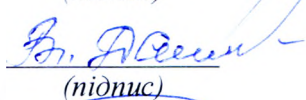
5. Додатки: 1 план, 6 фото.

(підпис)

/В.В. Шерстюк/
(П.І.Б.)

(підпис)

/Л.В. Пазенко/
(П.І.Б.)

(підпис)

/В.Г. Далада/
(П.І.Б.)

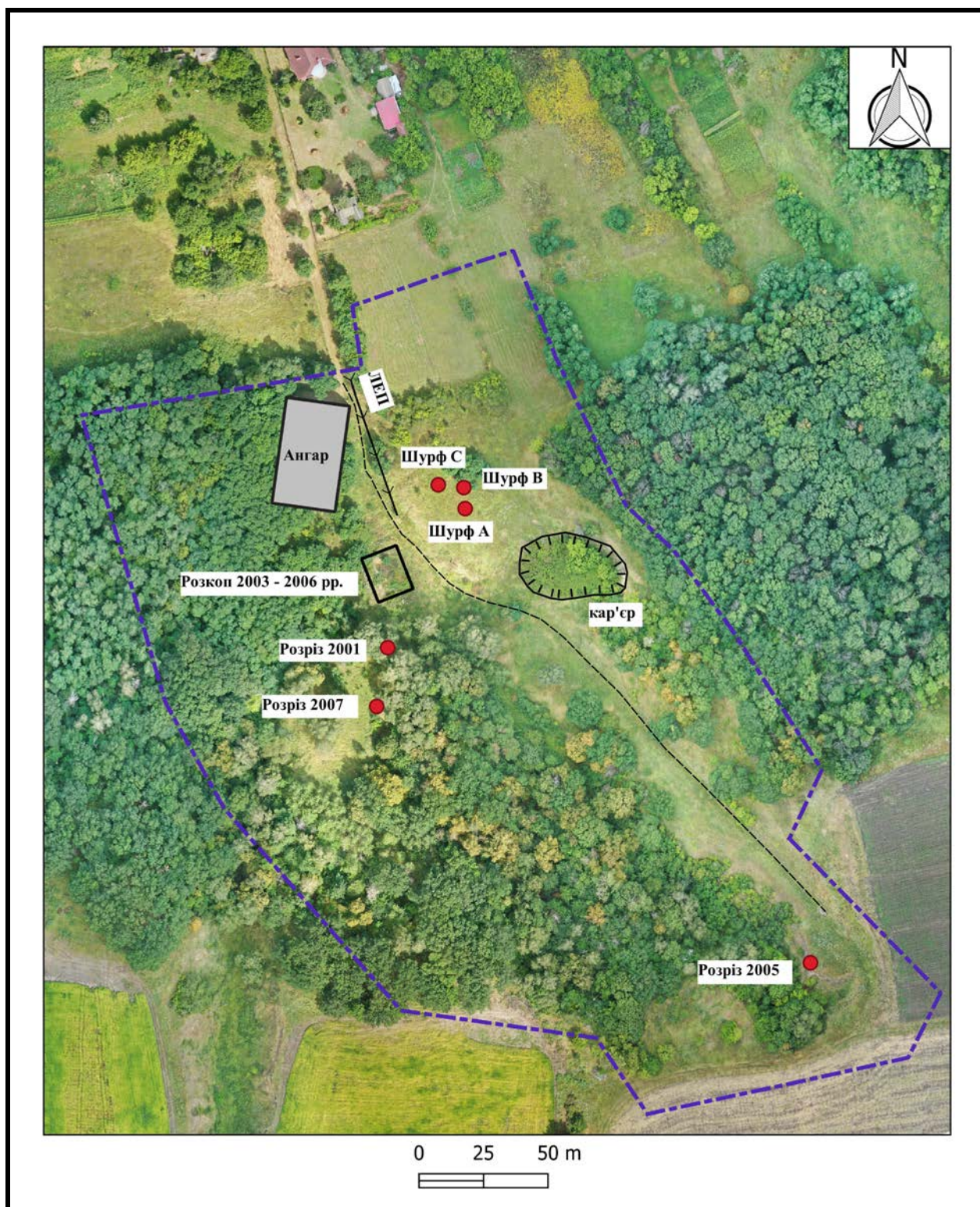
Додаток до акту технічного стану пам'ятки культурної спадщини

№ 4 від 10.12.2020 р.

1-2. Гінцівська палеолітична стоянка. Місце розташування.
Загальний вигляд (Фото з квадрокоптеру).

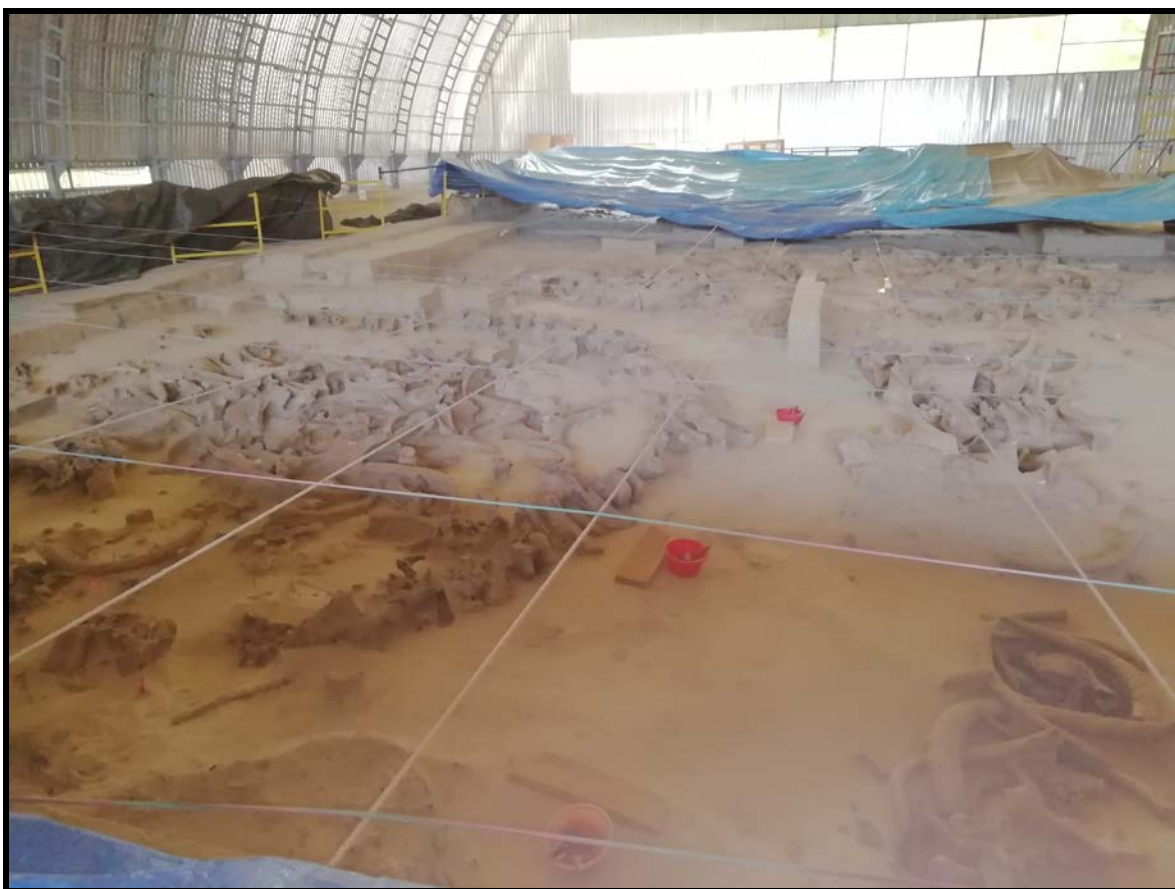

3. Гінцівська палеолітична стоянка. План розташування пропонованих меж пам'ятки, об'єктів та місць розкопок (на основі зйомки квадрокоптеру).

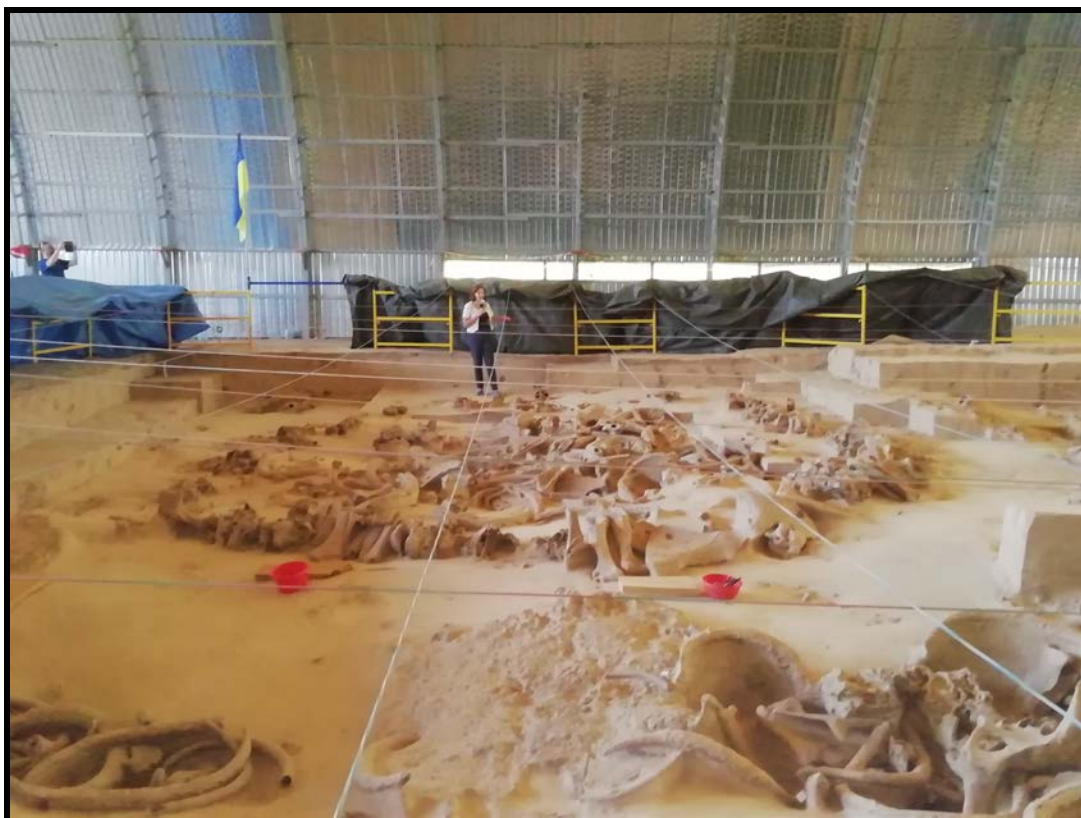

4. Гінцівська палеолітична стоянка (північна частина). Металевий ангар над місцем проведення останніх археологічних розкопок.

5. Гінцівська палеолітична стоянка. Досліджена частина розкопу, законсервована ділянка всередині ангару.

6. Гінцівська палеолітична стоянка. Досліджена частина розкопу, законсервована ділянка всередині ангару.

7. Гінцівська палеолітична стоянка. Давній кар'єр.

Акт стану збереження

10.12.2020 р.
(дата)

№ 4

Найменування об'єкта Стоянка (Гінцівська палеолітична стоянка) в с. Гінці, Духівська сільська рада Лубенського району Полтавської області (охоронний номер пам'ятки національного значення № 160023 – Н).

Загальний стан

- ☐ добрий
- ☐ задовільний
- ☐ незадовільний
- ☐ аварійний

Стислий опис стану

Стоянка розташована на у підніжжі та на схилі плато, перерізаному кількома розгалудженнями стародавнього яру, корінної тераси р. Удай — правої притоки р. Сула. В західній частині села, на межі з с. Духове, праворуч (за 0,3 км на південь) від автодороги С-171301 (Київ-Харків-Довжанський — Духове — Гінці), що веде до центру села Гінці Духівської сільської ради Лубенського району Полтавської області.

Основні виявлені нашарування знаходяться у підніжжі, у меншій мірі — в середній частині схилу.

Навколо першого із досліджених житлово-господарських комплексів знаходилися не тільки господарські ями-сховища, а й видовжена на схід зона решток діяльності пізньопалеолітичних людей за межами житла, на відкритому просторі. Вона являла собою значну концентрацію кісткового попелу та перепалених фрагментів кісток і була місцем викидів попелової маси з надвірних та внутрішньожитлових вогнищ, крем'яних виробів — відходів від виробництва і поламаних знарядь.

Головним науковим надбанням багаторічних розкопок є відкриття та дослідження решток споруд, збудованих із кісток та бивнів мамонта. Великі наземні та заглиблені у землю споруди були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки. Великі остеологічні споруди мають округлу або овальну форму фундаменту, зберігаючи індивідуальні конструктивні відмінності використання різних типів кісток мамонта.

Таким чином площа стоянки визначена виходячи з виявлення знахідок археологічного характеру у численних шурфах та кількох розкопах, а також поодиноких знахідках у відслоненнях ярів, а також сюди не ввійшли землі, що є у приватній власності громадян. Площа земель під археологічною пам'яткою —

бл. 5,9 га.

Збереження автентичності об'єкта:

☐ повністю

☐ частково втрачений

☐ 1 % - 20 % втрат

☐ 21 % - 50 % втрат

☐ 51 % - 80 % втрат

☐ 81 % - 99 % втрат

☐ повністю втрачений

Опис перебудов, втрат та історичних нашарувань

Територія археологічної пам'ятки пошкоджена кількома ярами правого берега р. Удаю, що розрізають її з півночі на південь, і місцями, можливо, оголюють культурні нашарування кам'яної доби, а також у східній частині помітні рештки старого кар'єру, до пам'ятки впритул підходять городи місцевих мешканців.

Загалом стан збереження пам'ятки добрий, адже характер залягання культурних нашарувань характеризується наявністю певної поверхневої ґрунтової «подушки» у вигляді післяльодовикових відкладень, що значною мірою запобігають їх руйнуванню антропогенними та природними чинниками. Особливо це стосується території ближче до південної межі пам'ятки, де потужність таких поверхневих консервуючих пластів досягає багатьох метрів.

Також на місці пам'ятки добре візуально помітні місця розкопу 2003-2006 рр., де раніше також стояв ангар, а нині — напівзасипаний котлован, відносно добре — місця окремих зачисток та шурфувань. Місця більш давніх розкопок можна локалізувати лише після співставлення плану досліджень з місцевістю.

Окрім природних руйнівних факторів у вигляді яруг у межах території, окресленої під масив пам'ятки, тут розміщені рештки нині недіючого кар'єру, що, можливо, своєю глибиною й не порушив рівня залягання культурних нашарувань пізньопалеолітичного часу.

Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання на території об'єкта

У північній частині пам'ятки знаходиться металевий ангар над розкопом Л. А. Яковлевої де законсервовано великі наземні та заглиблені у землю споруди, що були основними архітектурними спорудами Гінцівської стоянки (за результатами розкопок з 2007 р. і по сьогодні).

Інформація про геологічні дослідження (за наявності)

Л.А. Яковлевою у північній частині здійснено дослідження геологічних нашарувань Гінцівської стоянки, що являється одним із реперних геологічних нашарувань четвертинного періоду серед палеолітичних стоянок всієї Східної Європи.

Підписи

В.В. Шерстюк

К.М. Мироненко

Дата складання

10.12.2020 р.

